

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**KARA KİTAP ROMANININ ŞAHİS KADROSU
YASEMİN TOSUNOĞLU
980449**

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

**ÇALIŞMA DANIŞMANI
DOÇ. DR. BÜLENT YORULMAZ**

**HAZİRAN 2002
LEFKOŞA**

ÖNSÖZ

Sayın Doç. Dr. Bülent Yorulmaz tarafından bana verilen bu bitirme çalışmasında, son dönemin en popüler kalemlerinden biri olan Orhan Pamuk'un 1990 yılında yayımlanmış Kara Kitap adlı romanının şahıs kadrosunu inceledim.

Kara Kitap, Postmodern anlatımın ideal örneklerinden biri olduğu gibi aynı zamanda "anlatmanın anlatması", hikaye anlatamayanların hikayesini anlatması bakımından çok ilgimi çekiyordu. Daha önce okuma fırsatım olmadığı için, ben de bu kitabı bitirme çalışması olarak seçtim.

Kara Kitap'ta herkes birbirine hikayeler anlatıyor, aslında hiçbir özelliği olmayan bir avukatın kitabın sonunda Rüya ve Galip'in aşkını anlatan bir Kara Kitap'ın yazarı olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Bir kişinin hangi aşamalardan geçerek yazar olduğunu, onunla birlikte o aşamalardan geçerek biz de öğreniyoruz.

Bitirme çalışmam beş bölümden oluşmaktadır. Buna göre; 1.Bölüm: Kara Kitap Romanının Genel Özellikleri, 2. Bölümde Birincil (Asli) Şahıslar, 3. Bölümde İkincil (Tali) Dereceden Şahıslar, 4. Bölümde Üçüncü Derecedeki Şahıslar, 5. Bölümde ise; Çalışmamın genel özeti, kaynakça ve romanda önemli bulduğum ve Nişantaşı'nda halen çalışmakta olan Alâaddin'in dükkanının, 'Şehrikalp Apartmanı' diye geçen 'Pamuk Apartmanı'nın resimlerine yer vererek çalışmamı oluşturdum.

Bu çalışmayı hazırlarken bana yardımcı olan Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a, bilgisayar konusunda uzman olan ve her defasında cankurtaran gibi yetişen sevgili Engin Akçın'a, bilgisayarda yazmam konusunda yardımcı olan ve daima Orhan Pamuk'tan hoşlanmadığını söyleyen fakat Hüseyin Rahmi ve Halit Ziya'nın bütün eserlerini hiç bıkmadan okuyan ablam Sevgi ve YDÜ Hukuk Fakültesi öğrencisi olan kızkardeşim Songül'e, kaynakları tedarik etmem konusunda bana yardımcı olan YDÜ İletişim Fakültesi öğrencisi sevgili Ünal Korkmaz'a, yıllar önce ısrarla bu kitabı okumam gerektiğini söyleyen Ayhan Hoca'ya teşekkürlerimi sunarım.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	2
Giriş.....	3

I.Bölüm

Romanın Genel Özellikleri.....	5
Kara Kitap'ın Özeti.....	7
Kara Kitap Romanının Şahis Kadrosu.....	10

II.Bölüm Birincil (Aslî) Şahıslar

Galip'in Özellikleri.....	12
Galip'in Rüya'ya Karşı Hisleri.....	17
Galip'in Diğer Özellikleri.....	22
Rüya'nın Özellikleri.....	25
Celâl'in Özellikleri.....	33
Fatih Mehmet Üçüncü (Mahir İkinci – Mehmet)'nün Özellikleri.....	44

III.Bölüm İkincil (Talî) Şahıslar

Galip, Celâl ve Rüya'nın Yakın Aile Çevresi.....	53,
Dede (Mehmet Sabit Bey) – Babaanne.....	55
Melih Amca – Suzan Yenge.....	56
Hâle Hala.....	58
Vasıf.....	60
Celâl'in Annesi.....	61
Anne – Baba.....	62

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Esmâ Hanım.....	63
Kapıcı İsmail ve Karısı Kamer.....	63
Alâaddin.....	64

IV. Bölüm – Üçüncü Derecedeki Şahıslar

1- Galip'in Arkadaşları

İskender.....	66
Saim ve Karısı Rukiye.....	66
Belkıs ve Nihat.....	68

2- Celâl'in Arkadaşları

Neşatî ve Magazin Yazarı.....	71
-------------------------------	----

3- Rüya'nın Eski Arkadaşları..... 72 |

Rüya'nın Eski Kocası.....	74
---------------------------	----

Diğer Şahıslar.....	75
---------------------	----

V. Bölüm

Çalışmanın Özeti.....	77
Kaynakça.....	79
Ekler.....	81

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

GİRİŞ

1990 yılında yayımlanan “*Kara Kitap*”, zenginliği, karmaşıklığı ve doluluğuyla Çağdaş Türk edebiyatının üzerinde en fazla tartışılan ve en çok okunan kitaplarından biri olmuştur. Korsan baskılarıyla birlikte satışı yüz binin üzerine çıkan Kara Kitap, on üçten fazla dile de çevrilmiştir.

Hakkında makaleler yazılan Kara Kitap, ilk yayımlandığı zaman yalnız bir kitaptı. Kışkırtıcı ve şaşırtıcı bir kitap olarak algılandı. Günümüzde eşi, benzeri, taklitleri olan bir kitaptır.

Kara Kitap; edebiyatımızda, 1980 sonrası özellikle romanımızda asıl tema olan “yalnızlık” duygusunu işlemektedir. İnsanın, herşeye güvenin sarsıldığı bir dönemde kendi kendisine sığınmasını anlatan bir edebiyata dönen Türk edebiyatımız sığ gerçekçilik dönemini aşmıştır. Yalnızlık teması Türk romanında Ahmet Hamdi Tanpınar ile başlar ve Orhan Pamuk da gerek üslup, gerek kullandığı konu, gerek tema açısından Ahmet Hamdi Tanpınar’ın izindedir. Taciser Belge Kara Kitap hakkında yazdığı “*Rüyadan Kabusa – Fantastik Şehir İstanbul*” adlı makalesinde Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur* romanıyla Kara Kitap arasındaki benzerlikleri anlatır.

İnci Engünün Orhan Pamuk bahsinde Kara Kitap için; “Kara Kitap adına uygun olarak kara bir masalı andırmaktadır. Yazar Şeyh Galip’in *Hüsn ü Aşk* mesnevisini, kahramanların başta adları olmak üzere bazı unsurlarıyla takip ederken bu büyük klasik eserden temelde ayrılır ve eseri sonsuz bir karanlığa gömülür. Hüsn ü Aşk birliğin peşindedir, Kara Kitap ise paramparçadır. Eserin metinlerarası ilişkileri, okuyucuyu da bir serüveni paylaşmaya çağırır.*¹ diye söz etmektedir.

¹ İnci Engünün; *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İst., Dergah Yay., Haz. 2001, sy.80

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Yine İnci Engünün ; “Postmodern anlatımın bir örneği Kara Kitap’ta bir çok anlamsızlıkların, anlamsız unsurların anlamlı bir bütüne yürümesini önleyen eksiklikler var. Böylece her okuyucu eline geçen, tanıdık bir ipucunu tutarak görmek istediklerini bu romanda bulmaktadır. Bu bakımdan eserdeki “ayna” kavramının kullanılması anlamlıdır. Zira okuyucu kendi bilgisini ve hayallerini bu romanda bulduğu “ayna”lardan birine yansıtmak ve onu eserin bütününe hakim kılmak imkanına sahiptir. Yazar ne yaptığının bence farkındadır, o yüzden de okuyucusunu zaman zaman küçümsemekten, hatta aşağılamaktan kendisini alamaz.*² demektedir eserin kendisinden böyle söz ettirmesinin nedenini, gücünden, başarısından kaynaklanmayıp doğrudan yapmış olduğu kampanyalara, reklamlara bağlamaktadır.

² İnci Engün; a. g. e, sy. 353

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

I. BÖLÜM

ROMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Times Literaty Supplement'in "Pamuk'un Şaheseri" diye nitelendirdiği Kara Kitap iki kısımdan oluşur. Birinci Kısım 19 bölümden, İkinci Kısım 17 bölümden meydana gelir. Her bölümün kendine has başlıkları vardır. Bu başlıklar şöyledir:

I - Kısım;

1. Bölüm: "Galip Rüya'yı İlk Gördüğünde"
2. Bölüm: "Boğazın Suları Çekildiği Zaman"
3. Bölüm: "Rüya'ya Selam Söyle"
4. Bölüm: "Alaaddin'in Dükkanı"
5. Bölüm: "Çocukluk Bu"
6. Bölüm: "Bedii Usta'nın Evlatları"
7. Bölüm: "Kafdağı'nın Harfleri"
8. Bölüm: "Üç Silahşörler"
9. Bölüm: "Birisi Beni Takip Ediyor"
10. Bölüm: "Göz"
11. Bölüm: "Hafızamızı Sinemada Kaybettik"
12. Bölüm: "Öpüş"
13. Bölüm: "Bak, Kim Geldi"
14. Bölüm: "Hepimiz Onu Bekliyoruz"
15. Bölüm: "Karlı Gecenin Aşk Hikayeleri"
16. Bölüm: "Kendim Olmalıyım"
17. Bölüm: "Beni Tanıdınız mı?"
18. Bölüm: "Apartman Karanlığı"

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

19. Bölüm: “Şehir İşaretleri”

II-Kısım;

1. Bölüm: “Hayalet Ev”
2. Bölüm: “Uyuyamıyor musunuz?”
3. Bölüm: “Şems-i Tebrizi'yi Kim Öldürdü?”
4. Bölüm: “Hikâye Anlatamayanların Hikâyesi”
5. Bölüm: “Yüzlerdeki Bilmeceler”
6. Bölüm: “Cellat ve Ağlayan Yüz”
7. Bölüm: “Harflerin Esrarı ve Esrarın Kaybı”
8. Bölüm: “Uzun Süren Bir Satranç Oyunu”
9. Bölüm: “Keşfü'l-Esrar”
10. Bölüm: “Kahramanı Benmişim”
11. Bölüm: “Kardeşim Benim”
12. Bölüm: “Aynaya Girdi Hikâye”
13. Bölüm: “Bir Akıl Hastası Değil, Yalnızca Sadık Bir Okurum”
14. Bölüm: “Esrarlı Resimler”
15. Bölüm: “Hikayeci Değil, Hikâye”
16. Bölüm: “Şehzadenin Hikâyesi”
17. Bölüm: “Ama Bunları Yazan, Ben”

Romanda bir metinlerarası ilişki vardır. Buna göre tek rakamlarla belirtilmiş bölümler romanın asli şahıslarından biri olan gazeteci Celâl'in köşe yazılarıdır. Romanın İkinci Kısım, “Kahramanı Benmişim” adlı Onuncu Bölümden itibaren Celâl'in yerine geçen Galip'in makaleleri gazetede yayınlanır.

Kemal Atakay'a göre; “Orhan Pamuk'un başka bir metin değil de köşe yazısını seçmiş olması çok önemli, çünkü köşe yazısı sözlü kültürden izler taşıması, çok çeşitli alanlardan seçilen konuları işlemesi, bir yönüyle kurmacanın, bir yönüyle de gerçek yaşamın içinde yer alması, v.b. özellikleri açısından çok özel bir tür; Türkiye'de

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

gerçekleştiriliş biçimiyle de belki de yalnızca Türk kültürüne özgü bir metin türü.”*³ diyerek makalelerin önemini vurgulamaktadır.

Yine aynı makalesinde; “Ancak Kara Kitap'ta yer alan köşe yazılarına baktığımızda, bu yazıların belli yönleriyle, bildiğimiz, alışageldiğimiz köşe yazılarından farklı olduğunu görüyoruz: bu yazılardan bazıları klasik bir köşe yazısının sınırlarını zorlayacak kadar uzun, bazıları tamamıyla öykü niteliğinde. Orhan Pamuk bu yazıları Celâl'in köşe yazıları biçiminde sunarak, hem okurdaki köşe yazısı imgesini harekete geçiriyor, hem de okurda bu imge nedeniyle oluşabilecek beklentiyi sürekli olarak kırıyor, ondan Celâl'in köşe yazılarını bir başka ölçütle değerlendirmesini istiyor.”*⁴

Kemal Atakay genel anlamda Celâl'in köşe yazılarını şu şekilde niteler; “Celâl'in köşe yazılarının bir yandan öteki bölümlerin dış dünyaya yönelik gerçekçi, somut göndermelerine fantastik, gerçeküstücü, ancak son derece titiz, son derece ayrıntılı bir biçimde işlenmiş imgelerle, betimlemelerle bir karşı denge oluşturduğunu, gerçekçi artalan bilgilerini kendi kehanetlerinin, fantastik betimlemelerinin potansiyel olabildiğini kanıtlamada bir malzeme olarak kullandığını söyleyebiliriz.”*⁵

Kara Kitap'ın Özeti

Kara Kitap'ın olay örgüsü oldukça yalındır. Avukat Galip, karısı Rüya tarafından terk edilir. Rüya, aynı zamanda Galip'in amcası olan Melih Amca'nın kızı, yani Galip'in kuzinidir. Galip ve Rüya aynı yaşadıkları. Rüya ardında on dokuz kelimeden oluşan yeşil tükenmez kalemle yazılmış bir mektup bırakarak sırta kadem basmıştır. Galip bunun üzerine Rüya'yı aramaya başlar. Bu arayış onu Rüya'nın geçmişine götürür.

³ Nüket ESEN: Kara Kitap Üzerine Yazılar, İst., İletişim Yayınları, 1996, sy.43

⁴ Nüket ESEN: a.g.e., sy.43-44

⁵ Nüket ESEN: a.g.e., sy.45

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Milliyet Gazetesi'nde köşe yazarı olan Celâl, Melih Amca'nın ilk eşinden oğlu olup Galip'in kuzeni Rüya'nın üvey ağabeyidir. Güne Celâl'in gazetedeki yazısını okuyarak başlamak her zaman bir alışkanlığını arayış sırasında da sürdüren "sadık okur" Galip, birden Celâl'in sütununda eski yazılarının yeniden basıldığını farkeder. Rüya'nın kendisini terk ettiğini söylemek üzere gazeteyi aradığında Celâl'in bir haftadır gazeteye uğramadığını öğrenir. Rüya'nın önce eski kocasına döndüğünü düşünür ve onu eski kocasının yanında bulamaz. Sonunda Rüya'nın Celâl ile birlikte olabileceğini düşünen Galip, bu kez makaleleri Rüya, Celâl ve kendisine ilişkin ipuçları olarak okumaya koyulur. Burada romanın alegorik boyutu belirlenmiş olur. Bu arayış giderek öyle esrarlı bir şekle bürünür ki bazen Galip kendisini, bazen Celâl Salik'i, bazen de karısı Rüya'yı arar.

Galip, Rüya ile Celâl'in, Nişantaşı'ndaki eski aile apartmanı olan Şehrikalp'teki Celâl'in çatı katı dairesinde saklandıklarına karar verir. Apartmanın çok uzun süredir kapıcısı İsmail ve karısı Kamer'in de onun bu tahminini doğrulayıcı davranışları üzerine Galip bu daireye gelir ve dairenin Celâl'in orada yaşadığı zamanlardaki gibi muhafaza edilmiş olduğunu görür. Celâl en son bu eve Rüya kaybolduğu gün gelmiştir.

Galip artık Celâl'in bu yirmi beş yıl önce yaşarkenki gibi muhafaza edilmiş dairesine yerleşir. Celâl'in yerine geçerek onun giysilerini giyer, onun adına telefonlara bakar, hatta gazeteye bile onun adına köşe yazılarını yazar. Bu durumda yaşamaktan oldukça memnundur. Çünkü bütün bunların Celâl ve Rüya'nın kendisine yaptıkları bir şaka olduğundan, onlar bir anda ortaya çıkınca hep birlikte güleceklerinden oldukça emindir. O sırada Celâl ile buluşmak isteyen esrarengiz Mehmet telefon eder. Bu kişi

Celâl'in "sadık okurlarından" biridir. Celâl'i en az Galip kadar iyi tanımaktadır. Takma ad olarak Mahir İkinci adını kullanan bu emekli albayın karısı Emine ile Celâl'in geçmişte bir gönül macerası olmuştur.

Celâl'in yerine geçen Galip ile Fatih Mehmet Üçüncü buluşma yeri belirlerler ve Galip buluşma yerinde yarım saat bekler. Kimse gelmeyince geçenin kalan kısmını, bir

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

haftadır Celâl ile görüşmek isteyen BBC televizyoncuları ve yerli gazetecilerle geçirmek üzere ayrılır.

Galip bu İngiliz televizyoncularıyla Celâl kimliğiyle görüşür. Dairesine dönerken, önce Celâl'in bir cinayete kurban gittiğini, sonra da Rüya'nın yaralı bir şekilde Alâaddin'in dükkanına sığındığını ve orada öldüğünü öğrenir. MİT'in karışmasına, uzun süren sorgulamalara rağmen cinayet aydınlanamaz. Roman 12 Eylül İhtilâli döneminde sona erer.

Orhan Pamuk'un bütün romanlarına toplu olarak baktığımızda romanlarda anlatıcının değişen kimliği dikkat çeker. Her şeyi bilen otoriter, hakim anlatıcıyı hiçbir zaman kullanmayan Pamuk, bu yaklaşımıyla tam bir çağdaş roman yazarıdır.

Kara Kitap bir aşk romanı, bir dedektiflik romanı, en önemlisi bir arayışın romanıdır. Bu romanda olay çok önemli değildir. Önemli olan hikaye etme, hikaye anlatma, anlatmadır. Zaten eser şu tümcelerle biter; "Çünkü hiçbir şey hayat kadar şaşırtıcı olamaz. Yazı hariç. Yazı hariç. Evet tabii, tek teselli yazı hariç."

Orhan Pamuk romanında ayrıntıların üzerine inşa ettiği bu metinler içinde daha önce de belirttiğim gibi Hüsn ü Aşk'tan Mevlana'ya, Edgar Allen Poe'dan Attar'a, Marcel Proust'tan Kaf Dağı'na, gazetecilik tarihimizden sinemaya, Tasavvuf düşüncesinden İstanbul'un binbir yüzüne, politikadan çocuk dergilerine kadar sayılamayacak derecede zengin bir kültür birikimini kullanıyor.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

KARA KİTAP ROMANININ ŞAHİS KADROSU

1-Birincil (Asli) Şahıslar:

Kara Kitap'da geçen olaya genel olarak baktığımız zaman olayın Birincil şahıslarının **Galip**, **Rüya** ve **Celâl**' in olduğunu görüyoruz. Fakat roman Galip'in Rüya'yı arayış çerçevesinde kendi ben'lerini bulmasını ve dolayısıyla kendi kişiliğini bularak yazar olmayı öğrenmesini işlemektedir. Rüya ve Galip, Celâl'e göre daha silik şahıslardır.

Bu üç şahsın dışında Celâl ve Rüya'nın ölümüne neden olan **Fatih Mehmet Üçüncü (Mehmet, Mahir İkinci)** adlı şahıs da romanda önemli bir role sahiptir.

Romanda Galip, Rüya, Celâl ve Fatih Mehmet Üçüncü'nün dışında kalan şahıslar pek önemli bir role sahip değildir.

2-İkincil (Tali) Şahıslar:

Galip, Rüya ve Celâl'in yakın aile çevreleri: Melih Amca-Suzan Yenge, Hale Hala, Baba-Anne, Dede-Babaanne, Vasıf, Esmâ Hanım, Kapıcı İsmail ve Karısı Kamer, Alâaddin.

Bu gruptaki şahıslarla ilgili bilgileri "Galip Rüya'yı İlk Gördüğünde" adlı bölümden öğreniyoruz. Tanpınar'ın Huzur romanındaki ikinci derecedeki şahısların özelliklerine sahiptirler. Aslî kahramanlara bağlı, onlara tesir eden, şahsiyetlerini tamamlayan, veya etraflarında bir zemin teşkil ederek onları başka bir ışık içinde gösteren şahıslardır. Bunların hepsi sabit ve muayyen karakterler taşırlar. Bazılarının ise hayat maceraları kısaca anlatılmıştır. Eserde bunların rolü, asli kahramanları aydınlattıktan başka, üçüncü

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

derecede gelen şahıslarla beraber ferdi bir aşk romanı gibi görünen romana, sosyal bir roman veya devir romanı karakteri verir.

3- Üçüncü Derecedeki Şahıslar:

Galip'in Arkadaşları: İskender, Saim, Saim'in Karısı Rukiye, Belkıs, Nihat

Celâl'in Gazetedeği Arkadaşları: Neşati, Magazin Yazarı.

4- Dördüncü Derecedeki Şahıslar:

Rüya'nın Arkadaşları: Macide, Gül, Figen, Behiye, Semih, Süleyman, İlyas, Asım, Tarık, Kemal, Bülent, Rüya'nın Eski Kocası

Diğer Şahıslar: Trendeki Adam, Türkan Şoray'ın Benzeri Fahişe, Pezevenk, Gece Kulübündeki Hikaye Anlatanlar (Gazeteci İngiliz Kadın, Yazar, Konsomatrist Kadın, Yaşlı Fotoğrafçı, Yaşlı Garson, Emekli Asker), İmam, Rehber - Cebbar Bey, Bedii Usta, Adli, Bahti, Cemali, Göz, İhtiyar Eczacı, O, Berber, Şemsi Tebrizi, Mevlana, Kara Ömer, Abdi Paşa, Başkan Paşa ve Benzeri, Şehzade Celâlettin Osman Efendi

Kemal Atakay Kara Kitap'taki şahısları şu şekilde niteler; "Kara Kitap'ın bir kolaj-roman, bir metinler antolojisi niteliği kazanması ve bunu da hiçbir biçimde yapaylığa düşmeden gerçekleştirmesi, atmosfer ve zaman öğelerinin ustalıkla kullanımına bağlı olduğu kadar, yazarın karakter çizimi konusundaki tutumuna da bağlıdır. Gerçekten de Kara Kitap, örneğin Sessiz Ev'in tersine, karakter çizimini de reddeden bir romandır; Celâl de, Rüya da Galip de karakter olarak derinliğine işlenmemiştir. Kara Kitap, Galip, Rüya, Celâl vb. adlı kişilerin öyküsü değil, zamanın, atmosferin, bireylerin bir sis perdesine büründüğü, imgelerin, görüntülerin birbirinin içinde eridiği, içinde ortak bilinçaltımızın izlerini gördüğümüz bir büyük labirent aynadır." *⁶

⁶Nüket ESEN: Kara Kitap Üzerine Yazılar, İst., İletişim Yayınları, 1996, sy.41

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

II. BÖLÜM

BİRİNCİL (ASLİ) ŞAHİSLAR

1-GALİP

GALİP'İN ÖZELLİKLERİ

Galip romanın asli şahıslarından biridir. Biz romandaki olaylara, kişilere Galip'in gözüyle bakarız. Roman konusunu da Galip'ten alır. Daha öncede belirttiğim gibi Galip kaybolan karısı ve gazeteci olan kuzenini aramak üzerine yola çıkar ve kendi kişiliğini bularak yazar olmayı öğrenir.

Romandaki bütün kahramanların isimleri gibi Galip ismi de anlamlıdır. Galip ismi Hüsn ü Aşk mesnevisini yazan Şeyh Galip'ten gelmektedir. Ayrıca Galip şahsı Hüsn ü Aşk mesnevisindeki Aşk'a karşılık gelmektedir. Galip de karısı Rüya'yı arama aşamasında tıpkı Aşk gibi bir çok meşakkatli yollardan, aşamalardan geçer. Sonunda Rüya'nın cesedine kavuşur. Hüsn ü Aşk mesnevisinin sonunda Aşk da Hüsn'e kavuşur. Bu açıdan Kara Kitap parçalayıcı, Hüsn ü Aşk birleştiricidir.

Alegorik bir eser olan Hüsn ü Aşk'ta bir tasavvuf yolcusunun olgunlaşması, gerçeğe ulaşması anlatılır. Kara Kitap da alegorik bir eserdir. Romanın sonunda Galip'in kimliğini bularak olgunlaştığını ve bir yazar olduğunu, yazar olmayı öğrendiğini görürüz. * 7

⁷ Nüket ESEN; Kara Kitap Üzerine Yazılar, İst., İletişim Yayınları, 1996, sy.117

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Romanın iki kısma ayrılması, benlik çözülmesi ve benlik bütünlemesi paradigmasına uyar. İlk kısım, Galip'in Celâl'in dairesine girmesiyle son bulur. Galip sözün gerçek anlamıyla benliğini yitirmenin eşiğindedir. Bu noktaya kadar, Galip bir tür kabul ayininden geçer. Onu Şehrikalp apartmanına yönelten bir işarete rastlayınca kadar, bir anlam oluşturmak için çeşitli işaretler ve ipuçları arar. Apartmana yaklaştıkça, Galip, Celâl'in düşünme tarzını edinir:

“Galip, Celâl'deki sabrın kendisinde de olduğunu düşünüyordu.” (sy. 185)

İkinci kısım başladığında Galip hem kendisi hem Celâl olarak ikili bir yaşam sürdürür. Galip, Celâl'in kişiliğini alır: onun dairesinde yaşar, onun giysilerini giyer, onun dosyalarını okur, onun telefonlarına cevap verir ve onun adına yazılar yazar.

Kısacası, gerek fiziksel gerek zihinsel olarak Celâl'in sıfatlarını üstlenir. Galip, Mevlana'nın “suret” ile “mana” anlayışına denk düşecek bir tarzda, işlev ve biçim açısından Celâl'in gerçekliği içinde varolur. Kendi benliği Celâl'inkiyle yeniden bütünlenir, buna bağlı olarak Galip yazar olarak kendi benliğini gerçekleştirir.

Kara Kitap'ta Galip'in fiziksel yapısına dair kesin bir bilgiye rastlayamıyoruz. Rüya Galip'i terk ettiği zaman yani aktüel zamanda Galip otuzüç yaşındadır. Romandan alınan şu parçaya göre: “Ellibeş yaşındaki oğlu da (Celâl), işte tam bu düşüncede olduğu için yetmişbeş yaşındaki babasını aramıyor, İstanbul'da hangi apartman dairesinde kaldığını kimseye söylemiyor... Melih Amca gene eski bir alışkanlıkla, aralarındaki yirmiiki yaş farkını görmezlikten gelerek, Celâl gibi değil, asıl Galip gibi bir oğlu olmasını hep istediğini bir daha tekrarladı; Galip gibi akli başında, olgun, sakin...”(sy.42)

Bu alıntıdan amcasının Galip için düşüncelerini, Galip'in aile arasındaki yeri hakkında da bir parça fikir edinebiliyoruz. Amcası Galip'i kendi oğlu olan Celâl'den daha çok sevmektedir. Galip'in Celâl'e göre daha akli başında, olgun ve sakin olduğunu düşünmektedir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Galip'in mesleği avukatlıktır. Galip'e Babıali yokuşundaki avukatlık yazıhanesini Melih Amca bırakmıştır. "Karısının kendisini terkedeceği günün sabahında, koltuğunun altında az önce okuduğu gazete, Galip, Babıali yokuşundaki yazıhanesine çıkan han merdivenlerini tırmanırken, yıllar önce, Rüya'yla kabakulak oldukları zaman annelerinin onları götürdüğü o sandal gezilerinin birinde, Boğaz'ın derinliklerine düşürdüğü yeşil tükenmez kalem düşünüyordu." (sy.28)

"Vasıf'ın bir bardak su verip dikkatle seyrettiği bu hamaldan yirmibir yıl sonra, Melih Amca, Galip'in babasına göre, müvekkillerinin düşmanlarıyla değil, düpedüz müvekkilleriyle boğuştuğu için; Galip'in annesine göre elden ayaktan kesilip, bunayıp kanunları ve dava tutanaklarını ve içtihat ciltlerini lokanta listeleri ve vapur tarifeleriyle karıştırdığı için; Rüya'ya göreyse, kızıyla yeğeni arasında olacakları, sevgili babası daha o zamandan kestirdiği için; avukatlık yazıhanesini o günlerde daha damadı değil de, yalnızca yeğeni olan Galip'e bırakmaya razı olmuş, yazıhaneyle birlikte eski eşyalar da Galip'e böylece geçmişti..." (sy.29)

"Adın ne senin, ne iş yaparsın?"

"Avukatım" (sy.140)

Galip kendi kişiliğini bulduktan sonra yazar olmayı öğrenir. Celâl'in gazetesindeki köşesinde eski yazılarının yayınlandığını gören Galip, Celâl'in adına köşe yazısı yazmaya başlar. Bir süre hem avukatlık hem de yazarlık yapar. Kara Kitap'ın yazarı da Galip'tir.

"Bir dönem kendimi yalnızca avukatlığa ve davalarım verdim. Bir dönem ise, işlerimi gevşettim, eski arkadaşlarımı aradım, yeni tanıştığım kişilerle lokantalara, meyhanelere gittim" (sy.432)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Geceyarıları, Celâl’in o haftaki yazılarından ikisini üçünü, tıpkı verimli dönemlerinde Celâl’in yaptığı gibi bir çırpıda rahat rahat yazdıktan sonra, masadan kalkar; telefonun yanındaki koltuğa oturup bacaklarını sehpaye uzatır ve çevremdeki eşyaların ağır ağır başka bir dünyanın, başka bir alemin eşyalarına ve işaretlerine dönüşmesini beklerdim.” (sy.432)

Galip’in Kara Kitap için düşünceleri de şunlardır: “Bugün Rüya’dan bana kalan ise yalnızca yazılar; bu kara, kapkara, karanlık sayfalar. Bazan bu sayfalardaki hikayelerden birini, sözgelimi cellatın hikâyesini ya da Rüya ile Galip adlı masalı Celâl’in ağzından ilk duyduğumuz karlı kış gecesini hatırladığımda, insanın kendisi olabilmesinin tek yolunun bir başkası olması ya da bir başkasının hikâyelerinde kaybolması yolundaki bir başka hikâyeyi hatırlatıyor, kara bir kitapta yanyana getirmek istediğim bu hikâyeler de bana tıpkı bizim birbirlerine açılan aşk hikayelerimiz ve belleklerimiz gibi, bir üçüncü, bir dördüncü masalı, İstanbul’un sokaklarında kaybolunca başka biri olan aşğın hikayesiyle, yüzündeki kayıp anlamı ve esrarı arayan adamın hikâyesini heyecanla hatırlatıyor ve böylece eski, çok eski, çok çok eski hikayeleri yeniden kaleme almaktan ibaret yeni işime daha bir şevkle sarılıp kara kitabımın sonuna geliyorum.” (sy.435-436)

Galip’in romandaki en belirgin özelliklerinden biri de karısı Rüya’nın tersine polisiye roman okumayı hiç sevmemesidir.

“Rüya, Galip’in polisiye romanlara katlanamadığı için elini sürmediğini bilirdi. İngilizlerin en İngiliz, şişmanların tam şişman, suçlu ve kurbanlar dahil olmak üzere geri kalan bütün özne ve nesnelerin de ya birer ipucuna benzediği ya da yazar onlara zorla ipucu taklidi yaptırdığı için, kendilerine benzeyemedikleri bu yapay dünyada Galip vakit geçiremezdi.” (sy.53-54)

Galip’in polisiye romanlar için bir de saptaması vardır. Ona göre;

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Galip bir keresinde, Rüya’ya, yazarın da katilin kim olduğunu bilmediği bir polisiye romanının yazılırsa okunabileceğini söylemişti. Böylece, nesneler ve kahramanlar herşeyin farkında olan yazarın zoruyla ipuçları ve sahte ipuçları kisvesine bürünmeden, hiç olmazsa polisiye yazarının hayallerini değil, hayatta oldukları şeyleri taklit ederek kitapta durabilirlerdi. Galip’ten daha iyi bir roman okuyucusu olan Rüya, böyle bir romanda ayrıntı bolluğuna nasıl bir sınır getirileceğini sormuştu. Çünkü ayrıntılar bu romanlarda hep bir amaca işaret ederlermiş.” (sy.54)

“Çok az polisiye roman okumasına rağmen Galip bu romanlar hakkında sık sık atıp tutardı: İlk ve son bölümün birbirinin tıpatıp aynı olduğu bir roman kurulabilmeliydi; gerçek sonu hikâyenin içine gizlendiği için görünen bir ‘son’u olmayan bir hikaye yazılmalıydı; körler arasında geçen bir roman düşünmeliydi vs.” (sy.104)

Kara Kitap da bir polisiye romandır. Kara Kitap’ın yazarı Galip kendisini ilk polisiye roman yazarı olarak görür:

“Alâaddin’in dükkanının kepengleri inmişti, ama iç ışıkları açıktı. Bu bir ipucu olabilir mi? Komiser bey, demek istedi Galip, ilk Türk polisiye romanını yazıyorum, bakınız bu da ilk ipucu: Işıklar açık kalmış. Yerde sigara izmaritleri, kağıt parçaları, çöpler. Galip genç bir polisi gözüne kestirdi, yaklaşp sormaya başladı.” (sy.416)

Rüya’nın kaybolması üzerine Galip, tıpkı bir dedektif gibi hareket etmeye başlar.*⁸ Önce Rüya’nın gidebileceği yerlerin bir listesini yapar:

“ Masasına oturduğunda, telefon yerine eli kendiliğinden kağıt dosyasına uzandı. Temiz bir kağıt çıkardı. Çok fazla düşünmeden üzerine yazdı:

Rüya’nın bulanabileceği yerler. Eski kocasının ev.....

* Galip’in Rüya’yı ararken dolaştığı sokakların haritası ekte yer almaktadır.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Galip için Rüya, tüm benliğiyle yöneldiği güzel bir düştür. Galip Rüya'ya şu şekilde aşık olmuştur:

“Bir gün, hikâyelerine bayıldıkları yetişkin amcaoğlunun apartmana yaptığı ziyaretlerin birinde, elinde gördükleri bir kitabı kapıp okumaya başlamışlardı.

Kızla oğlanın eski kelimelerine, tumturaklı deyişlerine, Farsça deyişlerine önce alayla güldükleri, sıkılıp kenara atıp sonra belki içinde bir işkence sahnesi, çıplak bir vücut ya da bir denizaltı resmi vardır diye merakla sayfalarını çevirip en sonunda okumaya başladıkları kitap pek de uzunmuş. Ama başlarında bir yerde, kitabın kahramanları arasında geçen öyle bir aşk sahnesi varmış ki, oğlan kitaptaki gibi aşık olabilmek istemiş. Böylece, daha sonra kitapta anlatılacağını hayal edeceği aşk belirtilerini (yemek yerken sabırsızlık, kızın yanına gitmek için bahaneler icat etmek, susamış olmaya rağmen bir bardak suyu içememek) kendisinin de göstermeye başladığını farkettiğinde, oğlan birer ucundan tutarak kitabın sayfalarına birlikte baktıkları o sihirli anda kıza aşık olduğunu anlamış.

Birer ucundan tutarak okudukları kitapta anlatılan hikaye neymiş peki? Çok eski zamanlarda geçen hikâyede aynı aşirette doğmuş bir kızla oğlan, Hüsn ile Aşk, aynı gece doğmuşlar, aynı hocadan ders almışlar, aynı havuzun kenarında gezinmişler ve birbirlerine aşık olmuşlar. Yıllar sonra, oğlan kızı istettiğinde kabile büyükleri oğlandan Kalpler Ülkesi'ne gidip oradaki kimya'yı getirmesini şart koşmuşlar. Yola çıkan oğlan, ne dertlerle karşılaşmış: Bir kuyuya düşüp boyalı cadının esiri olmuş, bir başka kuyuda gördüğü binlerce suretten ve surattan sarhoş olmuş, sevgilisine benziyor diye Çin padişahının kızına kapılmış, kuyulardan çıkmış, kalelere hapsedilmiş, takip edilmiş, takip etmiş, kışla boğuşmuş, yollar almış, izler, işaretler peşinden gitmiş harflerin sırtına gömülmüş ve hikâyeler anlatmış, hikâyeler dinlemiş. Sonunda, kılık değiştirip hep onun peşinden gelen ve dertlerden kurtaran Sühan ona demiş ki: ‘Sen sevgilisin, sevgilin de sen; hala anlamadın mı?’ O zaman hatırlamış oğlan aynı hocadan ders aldıkları günlerde birlikte bir kitabı okurlarken kıza nasıl aşık olduğunu.” (sy. 348)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Kağıtlara yazdıkça kendini hayalini kurduğu polisiye romanların kahramanlarına benzetiyor, böylece, Rüya'yı, olmak istediği yeni insanı ve yeni bir dünyayı hatırlatan bir kapının eşiğine yaklaştığını hissediyordu.

Galip, boş kağıtları ipuçlarıyla doldura doldura kendi dünyasına o kadar yaklaştırmıştı ki, kirli tepsinin üzerindeki dönerli pilavla havuç salatası ona her zaman yediği şeyler gibi değil, önüne ilk defa konan bambaşka yiyecekler olarak gözüktü.” (sy.104-105)

Orhan Pamuk'la yapılan bir ropörtajda Orhan Pamuk Kara Kitap için şunları söylemiştir: “Türk edebiyatında dedektif romanı yok, olması gerekli diye bir zorunluluk da yok. Benim için bu kitapta önemli olan arayanın, aşğın, yani Galip'in karısının peşinden, izlerin arkasından gitmesiydi. Klasik dedektif romanlarında bu izler, bu hayat ayrıntıları hüznün işaretlerine dönüşmezler hiç. Kara Kitap'ta ise Galip karısını gözyaşlarıyla arıyor.” *⁹

Galip'in Rüya'ya Karşı Hisleri

Galip ve Rüya'nın ilişkisi her ne kadar Hüsn ü Aşk mesnevisindeki Hüsn ve Aşk adlı şahıslara benzetilse de Galip Rüya'ya karşı tek taraflı bir aşk yaşamaktadır. Rüya, Galip'in karısı olmaktan çok onun en yakın arkadaşı, çocukluk aşkı, kuzinidir. Galip'in karısı olarak Rüya'nın varlığı roman boyunca bir esrar teşkil etmektedir. Rüya'nın ikinci kocası olan Galip Rüya'nın, ilk tercihi olmamıştır.

“Galip'in aklında hep aynı görüntü vardı. Lise yıllarında, üst dudağının üstünde Galip'ten önce tüyler çıkan ve Galip'ten önce sigara içmeye başlayan sivilceli oğlanlarla, masalarında pervasız hamamböceklerinin dalgın dalgın gezindiği muhallebicilere ve pastanelere Rüya'nın gidişine tanık olduğunda...” (sy. 56)

Galip'in Rüya'ya karşı olan hislerini “Aynaya Girdi Hikâye” adlı bölümde tam olarak görüyoruz.

* Orhan PAMUK: Öteki Renkler, İst, İletişim Yayınları, Aralık 1999; sy.138

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Bu romanın alınan bu parçada görüldüğü gibi Hüsn ü Aşk mesnevisi ile Rüya ve Galip'in ilişkileri de aynıdır. Celâl'in onlara vermiş olduğu Hüsn ü Aşk kitabına bakılırken Galip Rüya'ya aşık olmuştur. Hüsn ve Aşk'ın aynı kabileden gelmesi gibi onlar da amca çocuklarıdır. Hüsn ve Aşk gibi aynı okula giderler. Çocukları birlikte geçmiş, birlikte büyümüşlerdir. Kara Kitap'tan şu alıntı bunu göstermektedir:

"Çalışım: Yıllar önce, ortaokuldayken, Rüya'yla aynı sınıfta ayrı sıralarda oturduğumuz zaman eğlence ve sabırla katlandıkları gudubet Tarih hocası..." (sy.53)

Rüya, Galip için mutlak güzelliği temsil etmektedir. Bunun içindir ki Galip, Rüya'dan bahsederken hep "güzel Rüya" diye söz etmektedir. Rüya'nın güzelliği Galip'in gözlerine perde çekmiş Galip Rüya'dan başka kimseyi görememiştir:

" "Belkıs" dedi Galip, bir an bütün sınıfta Rüya'dan başka hiçbir kızı gözünün önüne getiremediğini fark etti. " (sy.188)

Hüsn ü Aşk yanında, Marcel Proust'un romanındaki "Albertine Kayboluyor" bölümünde olduğu gibi Albertine'in gidişi, Rüya'nın gidişine benzetilir. Yine Proust'un Albertine olan hisleriyle Galip'in Rüya'ya olan hisleri aynıdır. İkisinin hisleri de tek taraflıdır. Bu düşünceyi "Aynaya Girdi Hikâye" bölümünde geçen şu cümlelerle doğrulamaktayız:

"Severdim seni; aile içi izdivaçlar ve akrabalar arasındaki evlilikler üzerine bol resimli bir gazetede makale döktüren profesörün incilerini bir köşeye çekilip bana sezdirmeden okuduğunu gördüğümde ve ne okuduğunu değil, ama okurken yalnızca üst dudağının Tolstoy kahramanları gibi hafifçe öne çıktığını gördüğümde seni severdim." (sy.351)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Nereye gittiğini bilmediğimiz bir trene bakarken yüzünde beliren esrarlı ifadeyi ve bu kederli bakışının tıpatıp aynısını, bir akşamüstü sürülerle kargaların çığlıklar atarak çılgın gibi uçuştğu bir saatte, elektrikler birden kesildiğinde evimizin karanlığı ile dışarısının aydınlığı yavaş yavaş yer değiştirirken gene esrarlı ve hüznü yüzünde ben gördüğümde kapıldığım o çaresizlik acı ve kıskançlıkla severdim seni.” (sy.352)

Galip “Beni Tanıdınız mı?” adlı bölümde eski bir okul arkadaşı olan Belkıs’la sskarşılaşır. Belkıs ona bir yabancı gözüyle, evlilik ilişkilerinin, dışarıdan nasıl göründüğünü şu şekilde anlatır:

“Sizi sinemada görürdüm. Sen hayatından memnun, lobideki resimlere bakarken, kolundan şevkatle tuttuğun karını balkona çıkan kapıya kalabalıkla birlikte götürürken o, duvarlardaki afişlerde ve kalabalığın içinde kendisine başka bir dünyanın kapılarını açacak bir yüzü arardı. Senden çok uzakta bir yerde, yüzlerin gizli anlamlarını okuduğunu anlardım.” (sy.192)

Polisiye öykü düzeyinde Galip, Rüya’yı kaybetme korkusuyla evliliklerindeki karşılıklı düş kırıklıklarına gözlerini kapayan, haksızlığa uğramış saf kocadır:

“Galip, çeviri bir polisiye roman gördü. Evin içinde yüzlercesi olduğu için ilgilenmeyecekti, ama dolap diplerinde, çekmece köşelerinde bulup dokunduğu herşeyi karıştırmaya bir gecede alışan eli, üzerinde iri gözlü, küçük hain bir baykuşun görüldüğü bu kara kitabın sayfalarını kendiliğinden çevirince, içinde iyi kağıda basılı bir dergiden kesilmiş bir resim buldu: Çıplak ve yakışıklı bir erkek. Galip bir içgüdüyle erkeğin büyüklüğünü kendisinininkiyle karşılaştırdığı sakın ‘erkeklik organına’ bakarken, “Alâaddin’den aldığı bir yabancı dergiden kesmiştir!” diye düşündü.

Çağrışım: Rüya, Galip’in polisiye romanlara katlanamadığı için elini sürmediğini bilirdi.”(sy.53)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Rüya ve Galip'in sağlıksız bir evlilikleri vardır. Bunu "Rüya'ya Selam Söyle" adlı bölümden öğreniyoruz:

"Bu soğukta, böyle üşütmüş olmalı; öksürüyordu da; sigara içiyordu; bir paket; evet, suratı bembeyazdı; a, hayır, Galip kendi suratının da ne kadar beyaz olduğunu bilmiyordu; Rüya ile bu sağlıksız hayata ne zaman son vereceklerini de." (sy.58)

Bu konuşmalar aile ile birlikte yemek yerken Galip'in Rüya'nın hasta olduğu için gelemediğini söylemesi üzerine, ailenin onların evliliklerini dair görüşleridir.

Galip'in Rüya'nın kaybolduğu günün gecesinde hissettiklerini "Çocuklu Bu" adlı bölümde görüyoruz. Buna göre;

"Kaçırdığı hayat parçacığı neredeydi? Evliliklerinin ilk günlerinde, yıllar önceki ortak hayatlarının efsanelerini ve çocukluklarının anılarını daha canlı tutmak heyecanı, Hale Hala'nın dairesinden alıp kendi yeni mutluluk yuvasının duvarına heves ve gayretkeşlikle astığı sarkaçlı duvar saatinin; yıllarca Babaanne'yle Dede'nin koridorunda sonsuzluk vaktini bekleyen sonsuz ve alaycı tiktaklarını içeriden işitiyordu şimdi.

Üç yıllık evlilik hayatları boyunca, belirsiz bir yerdeki bilinmeyen bir hayatın neşe ve eğlencesini kaçırmakatan şikayetçi gözüken hep Rüya olmuştu, Galip değil." (sy.57)

Bu satırlarda, Rüya'nın hayatından hep memnun olmadığı görülmektedir. * ¹⁰

¹⁰ Rüya ile ilgili bilgiler "Rüya" bahsinde verilmiştir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Galip'in Diğer Özellikleri

Galip genel olarak kendisinden memnun olmayan bir insandır. Galip, Rüya ilk kocası ile evlendiğinde; Rüya'nın kendisini seçmemesi üzerine, kendisini şu şekilde tanımlar:

“...bundan üç yıl sonra, bu sefer hiç görmediği solgun ve yorgun Rüya'nın, çevresindekilerce çok mert ve fedakar bulunan ve daha o zamandan 'Emeğin Şafağı' dergisinde kendi imzasıyla ilk siyasi 'tahlilleri' yayımlanan genç bir siyasiyle, yalnızca siyasi olmayan bir evlilik yaptığını öğrendiğinde içinde yükselen değersizlik, yenilgi ve yalnızlık duygusunun görüntüleri (asimetrik, elim sakar, aşırı siliğim, sesim güç çıkar!) değildi, hayır, Galip'in aklındaki.” (sy.56)

Karısının onu terk etmesi üzerine bu durum iyiden iyiye gelişir ve bir zaman sonra Galip kendi kişiliğini sorgulamaya başlar. Kara Kitap'tan alınan şu parçada Galip'in bir başkası olmak istediğini görebiliriz:

“Taksim yakınlarında birdenbire kendini boşalan bir sinemanın kalabalığı içinde buldu. Dalgın dalgın önlerine bakarak, elleri ceplerinde ya da kolkola yürüyerek merdivenlerden sokağa çıkan insanların yüzleri öyle bir anlamla yüklüydü ki, Galip içinde yaşadığı kendi kabusumsu hikâyenin bile önemli olmadığını düşündü. Sinemadan çıkan kalabalığın yüzünde bir hikâyeye gırtlaklarına kadar gömülebildikleri için kendi mutsuzluklarını unutan insanların huzuru vardı. Hem burada, bu sefil sokaktaydılar, hem de orada, içinde olmayı hemen isteyiverdikleri o hikayenin içinde. Çok daha önceden yenilgi ve acılarla boşaltılmış bellekleri, şimdi, bütün hüznü ve hatırayı yatıştıran derin bir hikayeyle doldurulmuştu: “Başka biri olduklarına inanabiliyorlar!” diye düşündü Galip özlemle.”(sy.215)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Yine aynı bölümde Galip'in şu düşünceleri yer alır:

“Oysa bir başkası olabilmek için, insan bütün gücünü kullanmalıydı. Taksim meydanına çıktığında Galip, içinde bu amaçla bütün iradesini harekete geçirebilecek bir kararlılık hissetti. “Ben bir başkasıyım.” dedi kendi kendine. Hoş bir duyguydu bu, yalnız ayaklarının altındaki buzlu kaldırımlarının, Coca-Cola ve konserve ilanlarıyla çevrili bütün meydanın değil, kendi kişiliğinin tepeden tırnağa değiştiğini hissediyordu. Kararlılıkla bu cümleyi tekrarlaya tekrarlaya bütün dünyanın değiştiğine de inanabilirdi insan, ama o kadar ileri gitmeye gerek de yoktu.” Ben bir başkasıyım,” dedi Galip kendi kendine. Adlandırmak istemediği bu başka kişinin anıları ve kederiyle yüklü bir müziğin, içinde yeni bir hayat gibi yükseldiğini keyifle hissetti. Bütün hayatının coğrafyasını belirleyen temel merkezlerden biri, Taksim Meydanı, iri hindiler gibi dolanan otobüsleri ve dalgın istakozlar gibi ağır ağır hareket eden trolleybüsleri ve her zaman karanlıkta kalmaya karalı belirsiz köşeleriyle bu müziğin içinde ağır ağır değişti ve Galip'in ilk defa adım attığı fakir düşmüş umutsuz bir ülkenin allanıp pullanıp ‘modern’ bir meydanına dönüştü.” (sy.215)

Artık bu aşamadan sonra Galip, Celâl olma fikrini benimsemeye başlar. Kendi benliğinden, kişiliğinden sıyrılır ve yavaş yavaş Celâlleşir:

“Çok sonra, aradığı yeri bulduğuna inandığında, o yol boyunca büründüğü kişiliği hatırlamaya çalıştığında kararsız kalacaktı. “Daha o sırada kendimi Celâl olduğuma bütünüyle inandıramamıştım!” diye düşünecekti o zaman, Celâl'in bütün geçmişini aydınlatan eski yazılar, defterler ve gazete kesikleri arasındayken. “Daha o sırada, kendimi büsbütün arkada bırakamamıştım.” Uçağı geciktiği için, görmeyi hayalinden bile geçirmediği bir şehirde yarım bir gün geçiren bir yolcu gibi bakmıştı gördüklerine: Atatürk heykeli ülkenin geçmişinde önemli bir asker olduğuna, çamurlu ve ışıltılı sinema önlerindeki kalabalıklar Pazar öğleden sonraları canı sıkılan insanların başka ülkelerin düşleriyle oyalandığına, ellerinde bıçaklar dükkan vitrinlerinden kaldırımlara bakan sandöviççi ve börekçi tezgahtarları acıklı hayal ve hatıraların küllenmekte olduğuna, bulvarın ortasında çıplak ve karanlık ağaçlar da akşamüstü daha

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

da koyulaşarak çöken milli bir hüzne işaret ediyordu. “Ne yapılır bu şehirde, bu caddede, bu saatte Allahım?” diye mırıldanmıştı Galip, ama bu seslenişi, Celâl’in kesip sakladığı eski bir yazısından aldığını da biliyordu.” (sy.216)

Galip Celâl kimliğine bürünmeden önce, bu kişilik bunalımı içinde, nevrotik özellikler gösterir. Daha çok Paranoya belirtileri ön plandadır. Sürekli birilerinin onu takip ettiğini düşünmekte, Celâl ve Rüya’nın bir köşeye çekilip onu izleyerek, ona şaka yaptıklarını sanmaktadır.

“Daha önce hiç takip edilmemiş, daha önce takip edildiği duygusuna da hiç kapılmamış olduğu için, Galip’in bu konudaki bilgisi, gördüğü filmlerle ve Rüya’nın okuduğu polisiye romanların sahneleriyle sınırlıydı.” (sy.104)

Celâl’in “Göz” isimli yazısında, aynı özelliklerin Celâl’de de olduğunu görüyoruz.*¹¹

¹¹ Celâl ile ilgili özellikler “CELÂL” bahsinde verilmiştir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

2- RÜYA

RÜYA'NIN ÖZELLİKLERİ

Galip'i terk eden ve onun, esrarı arama sürecini başlatan karısı, amcasının kızıdır. Orhan Pamuk bir röportajında; "Rüya'yı kitapta yeterince anlatmadığımı bazen düşünürüm." demiştir. ^{*12} Gerçekten Rüya'nın adının başharfini hem büyük harfle, hem de küçük harfle yazabiliriz. Büyük harfle yazarsak, 'Rüya'; Galip'in karısı, küçük harfle yazarsak, mecazi 'rüya'; Galip'in kendini bulma hayalini temsil etmektedir.

Rüya, Hüsn ü Aşk mesnevisindeki Hüsn'dür. Hüsn ü Aşk'taki Aşk mesnevinin sonunda Hüsn'e her iki anlamda da kavuşur. Kara Kitap'ta ise Galip Rüya'ya kavuşamaz (Rüya ölür.), fakat 'rüya'ya kavuşur, kendini bulma hayalini gerçekleştirir.

Rüya'nın varlığı, roman boyunca hep bir esrar teşkil etmektedir. Biz roman boyunca Rüya'nın gerçeklik dünyasına mı, yoksa yanılsama dünyasına mı ait olduğunu, tam olarak anlamamaktayız. Rüya'nın varlığı roman boyunca belirsiz kalır.

Romanın başında Rüya'yı gerçek alemde görmekteyiz.;

"Yatağın başından ucuna kadar uzanan mavi damalı yorganın engebeleri, gölgeli vadileri ve mavi yumuşak tepeleriyle örtülü tatlı ve ılık karanlıkta Rüya yüzükoyun uzanmış uyuyordu... "Hafıza" diye yazmıştı köşeyazısında Celâl, "bir bahçedir." "Rüya'nın bahçeleri, Rüya'nın bahçeleri..." diye düşünmüştü o zamanlar Galip, "düşünme, düşünme, kıskanırsın!" Ama Galip karısının alnına bakarak düşündü."

*(sy. 11)

¹² Orhan PAMUK: Öteki Renkler, İst, İletişim Yayınları, Aralık 1999, sy.141

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Rüya'nın Galip'i terk edeceği günün sabahında, Galip uyuyan karısını yatakta bırakır ve evden çıkar. Biz gerçek alemde Rüya'yı son olarak aynı gün içerisinde Galip ile yapmış olduğu şu son telefon konuşmasında görüyoruz;

“Evin numarasını çevirdikten hemen sonra, Rüya telefonu açınca Galip şaşırdı: “Uyandın mı?” Rüya'nın kendi hafızasının kapıları kapalı bahçesinde değil de, herkesin bildik dünyasında gezinmesinden memnundu. Telefonun durduğu masayı, dağınık odayı, Rüya'nın duruşunu gözünün önüne getiriyordu: “Masanın üzerine bıraktığım gazeteyi okudun mu? Celâl eğlenceli bir şeyler yazmış.” “Okumadım,” dedi Rüya. “Saat kaç?” “Geç yattın değil mi?” dedi Galip. “Kahvaltını kendin yapmışsın,” dedi Rüya. “Seni uyandırmaya kıyamadım,” dedi Galip, “Rüyanda ne görüyordun?” “Gece geç saat koridorda bir karafatma gördüm,” dedi Rüya. Karadeniz’de görülen serseri mayının yerini gemicilere duyuran radyodaki sesin alışkanlığıyla, ama telaşla da ekledi: “Mutfak kapısıyla koridordaki kalorifer arasında...Saat ikide...İri birşey...” Bir sessizlik oldu. “Bir taksiye atlayıp hemen geleyim mi?” dedi Galip. “Perdeler çekiliyken ev korkunç oluyor,” dedi Rüya. “Akşam sinemaya gidelim mi?” dedi Galip, “Konak’a. Dönüşte de Celâl’e uğrarız.” Rüya esnedi. “Uykum var.” “Uyu,” dedi Galip. İkisi de sustular. Galip telefonu kapamadan önce, Rüya'nın belli belirsiz bir daha esnediğini duydu.” (sy.30)

Aralarında geçen bu telefon konuşması, en son konuşmalarıdır. Bu gün içerisinde Rüya kaybolur.

Romandaki olayları, Galip'in gözüyle izlediğimiz için, Rüya ile ilgili bilgileri de Galip'in hatıraları, aile içindeki konuşmalardan yola çıkarak ediniyoruz.

Rüya ile Galip aynı yaşta olduklarına göre, Rüya da Galip gibi otuz üç yaşındadır. Kara Kitap'ta Rüya'nın fiziksel özellikleri de tam olarak verilmemektedir. Rüya'nın saçları kızıl renkli ve kıvrıktır; ayakkabı numarası da otuzyedidir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“...Bazan, yaptığı saçmasapan bir şakaya ya da kelime oyununa Rüya, kendisini şaşırtacak kadar güldüğünde ya da sincap rengindeki saçlarının karanlık ormanında beceriksiz ellerinin gezinmesini aynı neşeyle karşıladığında...” (sy.59)

“O sıcak Ağustos akşamında, Rüya, üzerinde basmadan kolsuz bir elbise, üstü kağıt yağınlarıyla dolu bir masanın başında, arada bir saçının bir lülesiyle döndüre döndüre oynayarak çalışıyor...” (sy.120)

“Atlas Sineması’nın az ilerisindeki bir kadın ayakkabıcısının vitrinine (Rüya’nın ayakları otuzyedi numaradır) bakarken, küçük ince bir adam Galip’e yaklaştı.” (sy.136)

Sürekli “güzel Rüya” diye bahsedildiği için, biz onun güzel olduğunu tahmin ediyoruz.

Rüya’nın romanda en belirgin özelliklerinden biri de okumuş aydın bir bayan olmasıdır. Rüya, iyi derecede yabancı dil bilmekte, evde polisiye roman çevirileri yapmaktadır.

“ Karısının Rüya gibi okumuş , öyle aman aman bir kadın olmadığını da biliyordu.”(sy.125)

“Beni Tanıdınız mı?” adlı bölümde Galip, eski arkadaşı olan Belkıs ile konuşurken, Belkıs ona Rüya’yı sorar:

“Merdivenden inerken Belkıs, Rüya’yı sordu. Galip karısının evde kendisini beklediğini söyledi; ona bugün üç tane polisiye roman almıştı; Rüya geceleri polisiye roman okumayı severdi.” (sy.192)

Rüya’nın romandaki en belirgin özelliklerinden biri de bu, polisiye roman merakıdır.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Galip Rüya'nın bir işte çalışmadığını, polisiye romanlar okuduğunu, arada bir okuduğu romanlardan birini de ağır ağır çevirdiğini söyledi. Taksim Meydanı'ndan dönerken kadın, Galip'e Rüya'nın bu çevirileri nasıl yaptığını sordu; Galip “yavaş yavaş” yaptığını söyledi. Galip sabahları yazıhanesine gidiyor, Rüya da kahvaltı ettikleri masayı toplayıp oraya yerleşiyordu, ama Rüya'yı o masada bir kere görmediği gibi hayal de edemiyordu.” (sy.192)

Rüya'nın bir mesleği yoktur, ‘ev kadını’dır. Çocuklarının olmayacağını doktor tarafından söylenmesi üzerine, Rüya çalışmaya pek istek göstermez.

Rüya'nın roman boyunca bir esrar teşkil ettiğini söylemiştik. Galip, Rüya'nın kocası, çocukluklarının birlikte geçtiği en yakın arkadaşı, kuzeni olduğu halde hâlâ Rüya'nın bilmediği bir esrarengiz dünyası vardır. Romandan alınan şu parçalar bu âlemi göstermektedir:

“Galip sabahları işe gider, akşamları dolmuşlarda, otobüslerde karanlık yüzü, kimliksiz dönüş kalabalığı içerisinde sahipsiz dirsekler ve bacaklarla boğuşarak eve dönerdi. Gün boyunca, her seferinde Rüya'nın dudak büktüğü bahaneler bulup yazıhaneden eve bir iki kere telefon eder, akşam evin sıcaklığına döndüğünde küllüklerdeki sigaraların sayısından ve cinsinden, eşyaların, nesnelerin duruşundan ve eve girmiş bir yenisinden, yüzünün teninden Rüya'nın o gün ne yaptığını pek de fazla yanılmadan, aşağı yukarı, çıkarırdı. Ya aşırı bir mutluluk anında (bir istisna) ya da aşırı bir kuşku anında, dün akşam yapmayı kurduğu gibi, Batılı filmlerindeki kocaları taklit ederek, karısına o gün evde ne yaptığını, açıkça soracak olsa, Batılı ya da Doğulu hiçbir filmde açıkça anlatılmayan belirsiz ve kaygan bir bölgeye girmenin huzursuzluğunu duyarlardı ikisi de. İstatistiklerin ve bürokratik sınıflamaların ‘ev kadını’ diye adlandırdığı o anonim kişinin, (Galip'in Rüya'ya hiçbir zaman benzetemediği o deterjanlı ve kaygan bir bölge olduğunu Galip, evlendikten sonra keşfetmişti.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Tıpkı Rüya'nın hafızasının derinliklerindeki anlaşılmaz bölgeler gibi, bu gizli, kaygan bölgenin esrarlı bitkiler ve korkutucu çiçeklerle kaynaşan bahçesinin kendisine bütünüyle kapalı olduğunu bilirdi Galip. Bütün sabun ve deterjan reklamlarının, fotoromanların, yabancı dergilerden çevrilmiş en son haberlerin ve çoğu radyo programlarının ve gazetelerin renkli eklerinin ortak konusu ve hedefiydi bu yasak bölge, ama onlardan çok daha ötede, onlardan çok daha esrarengiz ve gizliydi de. Bazan, sözgelişi, koridordaki kaloriferin üzerindeki bakır sahanın yanına kağıt makasının neden ve nasıl konmuş olabileceğini belirsiz bir ilhamla düşündüğünde ya da Rüya'nın hala sık sık görüştüğünü bildiği, ama yıllardır kendisinin göremediği bir kadına bir Pazar gezintisinde birlikte rastgeldiklerinde, Galip, kendisine yasak olan o kaygan ve ipeksi bölgeyle ilgili bir ipucuna, o yasak bölgeden çıkma esrarlı bir belirtiye rastlanmış gibi bir an şaşırır ve yeraltına itilmiş yaygın bir tarikatın artık kendini gizleyemeyen esrarıyla yüzyüze gelmiş gibi duraklardı. Korkutucu olan şey, tıpkı yasaklanmış bir tarikatın sırları gibi, esrarın 'ev kadını' denen o kimliksiz kişilerin hepsine bulaşması, ama onların böyle bir sırları, gizli törenleri, paylaştıkları bir suçları, sevinçleri ve tarihleri yokmuş gibi davranmaları, üstelik de bunu, bir şey gizleme isteğiyle değil, bütün içtenlikleriyle yapmalarıydı. Hadım edilmiş harem ağalarının kilit üstüne kilit vurarak sakladıkları o sır gibi, hem çekici hem de iticiydi bu bölge: Varlığı herkes tarafından bilindiği için, bir kabus gibi dehşet verici değildi belki, ama hiçbir zaman tarif edilip adlandırılmadığı için esrarlı ve yüzyıllardır kuşaktan kuşağa geçmesine rağmen, hiçbir zaman bir gurur, güven ve zafer kaynağı olamadığı için de bu esrarı acıklıydı. Bir ailenin bütün üyelerini yüzyıllarca izleyen bir uğursuzluk gibi bir tür lanet olduğunu düşünürdü bazan Galip bu bölgenin, ama evlenerek, çocuk sahibi olarak ya da anlaşılmaz nedenle birdenbire çalışmayı bırakarak birçok kadının kendi isteğiyle bu esrarı lanete döndüğüne tanık olduğu için de, tarikat sırrının bir çekimi olduğunu da anlardı; öyle ki, bu lanetten kurtulmak, başka birisi olmak kararıyla, nice emeklerle bir iş bulup çalışmaya başlayan kadınların bazılarında geride bıraktıkları o gizli törenlere, sihirli anlara hiçbir zaman anlayamayacağı ipeksi ya da karanlık bölgelere dönme isteğinin belirtilerini gördüğünü sanırdı. Bazan, yaptığı saçmasapan bir şakaya ya da kelime oyununa Rüya, kendisini şaşırtacak kadar güldüğünde ya da sincap rengindeki saçlarının karanlık ormanında beceriksiz ellerinin

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

gezinmesini aynı neşeyle karşıladığında, yani, bütün resimli dergilerde onlardan öğrenilmiş törenlerin, bütün geçmişle geleceğin dışlandığı karı koca arasındaki rüyamsı yakınlık anlarının birinde, birden Galip'in içinden karısına o esrarlı bölgeye ilişkin bir soru sormak gelir, bütün çamaşırların, bulaşıkların, polisiye romanların ve gezintilerin dışında, (çocuklarının olmayacağını doktor söylemiş, bir işte çalışmaya Rüya pek fazla istek göstermemişti) bugün evde, asıl "o" saatte, ne yaptığını sormak isterdi; ama sorudan sonra aralarında açılacak uzaklık o kadar korkutucu ve sorunun hedeflediği bilgi aralarındaki ortak dilin kelimelerine o kadar yabancıydı ki, hiçbir şey soramaz, yalnızca kollarında tuttuğu Rüya'ya, bir an boş, bomboş bakardı. "gene boş bakıyorsun!" derdi Rüya. "Yüzün kağıt gibi beyaz!" derdi Rüya, annesinin daha ta çocukluğunda Galip'e söylediği cümleleri neşeyle tekralayarak." (sy.57-58-59)

Kara Kitap'tan alınan bu geniş parçada Rüya ve Galip'in evlendikten sonra aralarında açılan derin uçurumları ve Rüya'da başlayan esrar dünyasını görebiliyoruz.

Rüya'nın bu yaşantısı aslında bir depresyon belirtilerini göstermektedir. Galip'in pasif kişiliği, çocuklarının olmaması, Rüya'nın önceki yoğun geçen solculuk yaşantısının ardından, bu durgun hayat onu bir bunalıma sokmuş, Rüya'da günlerini dedektif romanları okuyarak, bol bol sigara içerek ve çekirdek yiyerek, geceleri sabahlara kadar oturarak geçirmektedir.

Galip'in Rüya'nın ikinci kocası olduğunu söylemiştik. Rüya, Galip gibi Celâl ağabeyinden çok etkilenmektedir ve bir dönem onun gibi Komünist olmak istemiştir. Bunu anlayan babası Rüya'nın Celâl'i görmesini yasaklar. Rüya'nın yine de bu çevreye girmiş ve ilk kocası bu çevredendir. Melih Amca'nın ağzından Rüya'nın bu çevreye girişi şu şekilde anlatılır:

"Rüya ile Celâl hep birbirlerini gördüler, aradılar, değil üvey kardeş, öz kardeş gibi de sevdiler."

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Türk milletini ve ordusunu kandıramayınca kızkardeşini kandırdı. Rüya böyle anarşist oldu. Galip oğlum onu o çetecilerin arasından, o fare yuvasından çekip çıkarmasaydı Rüya şimdi evinde yatağında değil, kimbilir nerede olurdu?”

“Belki de o zaman, Rüya hapiste olurdu, çünkü Celâl kadar ihtiyatlı da değildir,” dedi.” (sy.41)

Bu parçada da görüldüğü gibi Rüya, dış etkilere açık, çocuksu, meraklı kişiliği ile ağabeyi Celâl'e eğilimlidir. Romanın genelini düşünürsek Rüya, kırılgan yanıyla da Galip'e sığınmıştır.

Celâl ile Rüya'nın arası her zaman çok iyi olmuştur. Rüya ve Galip çok küçükken “Yok Oldum” adlı bir oyun keşfederler. Bu oyunun kurallarına göre Galip saklanır ve Rüya onu aramaktadır. Fakat Galip'in saklandığı yerde uzun bir süre beklemesine rağmen Rüya onu bulmaya gelmez. Galip'in bu anısı Kara Kitap'ta şu şekilde anlatılır:

“Yok olma sırası kendisine geldiğinde, Galip, iki gün önce bir yaratıcılık anında, dikkatini çeken Babaanne'nin yatak odasındaki dolabın üstüne (önce koltuğun koluna, sonra dikkatle arkasına basarak) çıkıp gizlenmiş, Rüya'nın kendisini burada hiçbir zaman bulamayacağından emin, karanlıkta onun hayalini kurmuştu. Hayalinde kendisini arayan Rüya'nın yerine kendisini koymuştu ki, yokluğunun acılarını Rüya nasıl hissediyor daha iyi bir anlayabilsin! Rüya ağlamaklı olmalıydı; Rüya yalnızlıktan sıkılmış olmalıydı; aşağı katta, karanlıkta bir arka odada gizlendiği yerden çıkması için Galip'e gözyaşlarıyla Rüya yalvarıyor olmalıydı! Çok sonra, çocukluğun sonsuzluğu kadar uzun süren bir bekleyişten sonra, Galip, sabırsızlıkla ve asıl kendisinin sabırsızlığına yenildiğini düşünmeden birden dolabın üstünden inip gözlerini soluk lambaların ışığına alıştırıp, bu sefer kendisi, apartmanda Rüya'yı aramaya başlamıştı. Bütün katlara inip çıktıktan sonra, tuhaf ve hayaletimsi bir duyguyla ve bir yenilgi havasıyla Babaanne'ye sorduğunda, “Aa üstün başın toz içinde senin!” demişti karşısında oturan Babaanne. “Neredeydin? Seni aradılar!” Dede de: “Celâl geldi,” diye eklemiştir. “Rüya ile Celâl Alâaddin'in dükkanına gittiler!” Hemen pencereye koşmuştu

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Galip, soğuk, lacivert, karanlık pencereye: Kar yağıyordu dışarıda; insanı dışarı çağıran ağır ve acıklı bir kar. Uzaktan gözüken Alâaddin'in dükkanının içinden, oyuncaklar, resimli dergiler, toplar, yo-yolar, renkli şişeler ve tanklar arasından, dışarıya Rüya'nın teni renginde bir ışık sızıyor, kaldırımlardaki tutmuş karın beyazlığında belli belirsiz yansıyor.”(sy.57)

Bu parçada da görüldüğü gibi Rüya ve Celâl'in ilişkisi Galip'e göre daha yakındır. Rüya Celâl ağabeyinden etkilenmek suretiyle, kendi geçmişinin küçük bir müzesini kurmuştur. Bu müze, yatak odalarının içindeki eski bir dolabın çekmeceleridir. Rüya bu müzede; yumurtanın düzinesinin altı kuruştan hesaplandığı ilk okul aritmetik defteri; din dersinde zorla tutulmuş ve arka sayfalarına sıkıntıyla gamalı haçlar, şaşı hocanın karikatürü çizilmiş dua defteri; kenarlarına etek modellerinin çizildiği ve bazı uluslararası film yıldızlarının, yakışıklı yerli sporcuların, pop şarkıcılarının adlarının yazıldığı bir edebiyat defteri (Hüsn ü Aşk imtihanında gelebilir.) gibi nesnelerin bulunduğu bir müzedir. Biz, bu müzeden Rüya'nın kişiliğine dair ipuçları yakalamaktayız.

Rüya'nın kaybolduğu gün, onu, en son gören kişi annesi Suzan'dır. Elinde bir paket vardır ve annesine düğme olduğunu söyler. Romanın sonunda anlaşılır ki, bu pakette Celâl'in hafıza ilaçları vardır. Celâl hafızasını yitirmeye başladığında sadece yanında Rüya'nın bulunmasını istemiştir. Rüya da Galip'e bile hiçbir şey söylemeden Celâl'in yanına gitmiştir. Galip tıpkı 'Yok Oldum' oyununda olduğu gibi yine yalnız kalmıştır.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

3- CELÂL

CELÂL'İN ÖZELLİKLERİ

Romanın en önemli şahsiyetlerinden biridir. Celâl'in romanda varlığı köşe yazılarıyla, Galip'in ve ailesinin hatıraları, okurlarının tepkileriyle görülmektedir. Celâl'in romandaki fonksiyonu, yol gösterici olmaktır.

Celâl, Galip'in amcasının oğlu, Rüya'nın üvey ağabeyidir. Romanda Celâl'in nasıl bir insan olduğunu tam olarak anlayamıyoruz. Çünkü Celâl'e Galip'in gözüyle baktığımız için onu tam olarak anlayamıyoruz. Celâl'in okurları da onu yazılarıyla tanıyor; yazılarının ise yazılma şekli çok farklı olduğu için yazılar, Celâl'in kişiliğini tam olarak yansıtmıyor. Romanda diğer şahıslar gibi Celâl'in de kişiliği derinlemesine işlenmemiştir.

Romanda Celâl azametli bir figürdür. Köşe yazılarından yola çıkılarak Celâl imgesi, kararlı ve öfkeli, gösterişli ve alaycıdır. Yine de, neredeyse nüfuz edilmesi olanaksız bir haleyte çevrili Celâl muammalı bir kişi olarak kalır. Celâl karakteri hem Galip'in rehberi, hem Galip'in aşkının nihaî nesnesi işlevini görür.

Celâl aktüel zamanda ellibeş yaşında hafızasını yitirmiş bir gazeteci, Milliyet Gazetesi'nin köşe yazarıdır. Orhan Pamuk Kara Kitap'ın en kritik şahsı olan Celâl ve köşe yazıları için bir röportajında şunları söylemiştir:

“Romanın içinde bir köşe yazarı var. Bu köşe yazarının hayatının sonuna doğru bir anlamda vidaları gevşiyor. Onun bu gevşeklik içerisinde yazdığı bazı parçaları romanıma koymam lazım. Ben de vidaları gevşemiş bir köşe yazarının yazabileceği şeyleri yazmaya çalışıyorum. Bu da çok hoşuma gidiyor, çünkü genel olarak bir romancı bir sayfayı ondan önceki olaylarla ondan sonraki olaylar arasında bağlayan cümleler yazar. Elbette roman bir başı ve sonu olan bir şey. Bu son romanda içine dikkatle yerleştireceğim o köşe yazıları olayları bir ölçüde ilerletecek. Ama öte yandan

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

bana bir rahatlık ve özgürlük veriyor, vidalarım biraz gevşeseydi acaba nasıl yazardım, şeklinde bir hayal kurma özgürlüğü...”*¹³(sy.137)

“Köşe yazarı Celâl'i kitabın önemli kahramanlarından biri olarak seçerken, yaşayan, kesin bir örneğim yoktu. Okuyucu da Celâl'in Kara Kitap içinde verdiğim kimi köşe yazılarından yola çıkarak gerçek herhangi bir köşe yazarını gösterebilsin istemedim. Yani köşe yazarımı, bizdeki zengin köşe yazarları yelpazesinden herhangi bir yazara benzetmemek için çok uğraştım. Öte yandan Kara Kitap'taki köşe yazarı Celâl'de bizim köşe yazarlığı tarihimizin birçok renkleri vardır. Çok politik ve güncel olanı ayıkladım, günlük hayatın ayrıntılarına, romandaki esrarlı atmosfere, bizim tuhaflıklarımıza, yazı hayatımızın gülünçlüklerine uygun düşen ayrıntıları, şakaları seçtim. Celâl'in köşe yazıları sayesinde yalnız okumanın zevklerine değil, popüler kültürümüzün, popüler kültürle üst kültür arasında yer alan yaygın yazılı kültürümüzün renklerine girmeye çalıştım. Okumak benim için zevktir, ama bu her zaman 'en edebi' yazıları okumak anlamına gelmez. Döküntü yazı parçacıklarını, unutulmuş köşe yazılarını, kimsenin ilgilenmediği eski kitapları, kötü çevrilmiş üçüncü sınıf polisiye romanları, amatörlerin yazdığı dizgi hatalarıyla dolu dini risaleleri de severim.”*¹⁴(sy.138)

“Yazı bir yanılsama ama köşe yazarları olmadan da yaşayamıyoruz işte. En sonunda, günlük hayat çok sıkıcı. Romancılık aslında köşe yazarlarının yaptığıнын biraz daha incelmış şekli. Onlar her gün, ben dört yılda bir yazıyorum. Hayat hakkındaki düşünceleri geliştirerek, cümlelerle oynayarak, düşsel kılarak, başka başka anlam vermeye çalışıyorum. En sonunda, ben de şapkadan tavşan çıkarıyorum ama başka türlü tavşanlar.”*¹⁵(sy.137)

¹³ Orhan PAMUK: Öteki Renkler, İst, İletişim Yayınları, Aralık 1999, sy. 137

¹⁴ Orhan PAMUK; a.g.e, sy. 138

¹⁵ Orhan PAMUK; a.g.e, sy. 137

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Celâl romanda hafızasını yitirmeye yakın bir zamanda kızkardeşi Rüya'yı yanına çağırır. Rüya Celâl'in geçmişini bulması için ona yardım etmek amacıyla, kocasını terk ederek Celâl'in Nişantaşı'nın arka sokaklarındaki bir evine yerleşir (Celâl'in bir çok evi vardır.). Bir hafta sonra gazeteci Celâl ve Rüya faili meçhul bir cinayete kurban giderler. Kitabın son bölümü olan "Ama, Bunları Yazan Ben" adlı bölümde cinayetten sonra Galip ve Celâl'in babası Melih Amca bu eve gelirler. Onların yaşadıkları ve izlenimleri şunlardır:

"Çukur kaldırımlı dar sokakların birinde, isten ve dumandan cepheleri kararmış, boyaları onulmaz bir hastanın derisi gibi yer yer dökülmüş o üç dört katlı binaların birinde, en üst kattaydı. Arkada, içinde birer yatak olan daracık iki yatak odası vardı. Önde, sokağa bakan pencereden güneş alan ve ortasında kocaman bir yemek masası olan küçük bir salon gördüler; iki yanında birer koltuk duran masanın üzerinde en son cinayetleri anlatan gazete kesikleri, fotoğraflar, sinema ve spor dergileri, Galip'in çocukluğundan kalma 'Teksas', 'Tommiks' gibi resimli romanların yeni basımları, polisiye romanlar, kağıt ve gazete yığınları duruyordu. Geniş bir bakır küllüğü tepeleme dolduran fıstık kabukları Rüya'nın bu masada oturduğunu hiç kuşkuya yer bırakmayacak şekilde Galip'e kanıtlıyordu.

Celâl'in odası olması gereken yerde hafıza ilacı Mnemonics paketleri, damar açan ilaçlar ve aspirin ve kibrit kutuları gördü Galip. Rüya'nın odasında, bir sandalyenin üzerinde gördükleriye karısının evden giderken yanına pek de fazla bir şey almadığını hatırlattı. Makyaj malzemesinin bir kısmı, terlikleri, uğur getireceğine inandığı boş anahtarlığı ve arkası aynalı saç fırçası. Boş ve duvarları çıplak odadaki Thonet sandalyenin üzerinde duran bu nesnelere öyle bir baktı ki Galip, bir anda bir yanılsamanın büyüsünden sıyrılıp eşyaların kendisine işaret ettiği öbür anlamı, dünyanın içine gizlendiği o unutulmuş esrarı kavrayıverdiğini hissetti..." (sy.424)

"Masanın ucundaki dosya kağıtlarının duruş şekli, Celâl'in anlattığı hikâyeleri Rüya'nın yazmaya başladığını ve bu bir hafta boyunca, Celâl'in hep, şimdi Melih

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Amca'nın oturduğu soldaki koltukta, onu dinleyen Rüya'nın da boş olanında oturduğunu gösteriyordu.." (sy.424)

Celâl de romanın tasavvufi boyutunda derin anlamlara gelmektedir. Öncelikle ismi Mevlâna Celâleddin Rumi'den ve Şehzade Celâleddin Efendi'den gelmektedir. Tıpkı Şeyh Galip'in Mevlâna'dan etkilenmesi gibi bu romanda da Galip, Celâl'den etkilenmektedir. Zaten romanın "Şemsi Tebrizi'yi Kim Öldürdü?" adlı bölümünde Celâl karakteri kendisini Mevlâna'ya benzetmektedir:

"Celâl, Mevlâna'dan kendinden sözeder gibi sözediyor, kelimeler, cümleler arasında ilk bakışta göze çarpmayan sihirli bir yer değiştirmeden yararlanarak, kendini Mevlâna'nın yerine koyuyordu. Galip, Celâl'in kendinden sözettiği bazı yazılarda ve Mevlâna'dan sözettiği 'tarihi' yazılarında aynı cümleleri, paragrafları, bunlardan öte, kederle ördüğü aynı üslûbu kullandığını bir kere daha görünce, bu yer değiştirmeden emin oldu. Bu tuhaf oyunu korkutucu yapan şey, Celâl'in özel defterlerinde, yayımlanmamış yazı müsvettelerinde, tarih sohbetlerinde, Şeyh Galip üzerine yazdığı denemelerinde, rüya yorumlarında, İstanbul hatıralarında ve birçok köşe yazısında kaleme aldıklarıyla desteklenmesiydi." (sy.248)

Celâl de Mevlâna gibi eserlerini yazarken başka kaynaklardan yararlanmaktadır. Mevlâna nasıl ki, Mesnevi'sini yazarken Kelile ve Dimne'den, Mantık-üt Tayr'dan, Leyla ve Mecnun'dan, Binbir Gece Masalları'ndan, İbn Zerhanî'den, Kıssas-ı Enbiya'dan etkilenmişse, Celâl'de yazılarını başka eserlerden etkilenmek suretiyle yazmıştır. Bu etkilenilen kişilerin başında da Mevlâna gelir.

"Mürekkep ve pislik içindeki bu sayfalarda anlatılan hikayeleri aceleyle okuduktan sonra, çocukluğunda, gençliğinde özgün köşe yazısı diye okuduğu birçok hikâyeyi Celâl'in 'Mesnevi'den alarak çağımız İstanbul'una uyarladığını anladı." (sy.249)

Celâl'in üvey babası Mevlevi'dir. Bu yüzden Celâl Mevleviliğe karşı büyük bir ilgi duymaktadır:

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Celâl mevleviliğe, yalnızca okuyucularının anlaşılmaz bir bağlılık duygusuyla bu konuya daleceklerini bildiği için değil, üvey babası bir Mevlevi olduğu için de ilgi duymuştu.” (sy.254)

“Celâl”; kelime anlamıyla ululuk demektir. Ayrıca ism-i Celâl, Allahın adlarından biri olan ve en büyük ad kabul edilen ‘Allah’ adıdır. Mevleviler, sema ederlerken içlerinden bu adı zikrederler. Köşe yazarı Celâl Salik’in kendini Mehdi olarak sunmaya çalışması da bu bağlamda düşünülebilir. “Salik” bir yola giren, bir tarikata girmiş bulunan; gerçek yolcusu. Salik, her varlıkta Tanrının kudretini cezbe yoluyla kavrar. Bu Celâl’in, yüzlerle harflerin ilişkisini araması biçiminde romana yansır.

Celâl Salik, Hüsn ü Aşk’taki Sühan’a karşılık gelmektedir. Sühan’ın söz anlamına geldiğini düşünürsek, romandaki Celâl’in köşe yazıları ve diğer yazılar yerli yerine oturur. Hüsn ü Aşk’ta Aşk’a yardım eden, onu kurtaran sözdür, romanda, Galip’i kurtaran (tinsel anlamda) yazılardır.

Celâl, yazar-derviş Galip’e, köşe yazıları yoluyla “ruhsal” rehberlik yapar. Bir anlamda bu köşe yazıları Galip’i, yolu boyunca uzanan çeşitli kendini aldatma tuzaklarına düşmekten kurtarıp, onu amacına yöneltir. Galip dolaşmaları sırasında Celâl’in yazılarını yeniden okuyup, onlardaki çok katlı anlamları algılar.

Romanın “Birisi Beni Takip Ediyor” ve “Harflerin Esrarı ve Esrarın Kaybı” adlı bölümlerde Celâl ile Hurufiliğin kurucusu olan Esterabadlı Fazlallah arasındada da bir benzerlik kurulmaktadır:

“Bütün huriflerin sonu kötüdür zaten. Esterebadlı Fazlallah, ki Hurufiliğin kurucusudur, bir köpek gibi öldürülmüş, ayaklarına ip bağlanarak cesedi çarşı Pazar süründürülmüştür. Altıyüz yıl önce, onun da, Celâl Bey gibi, işe rüya yorumuyla başladığını biliyor muydunuz? Mesleğini bir gazetede değil, şehir dışındaki mağarasında icra ediyordu...” (sy.101)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Tıpkı Celâl’in hikâyesini yazdığı “O” gibi, Fazlallah kendini bir kurtarıcı, bir peygamber, Museviler’in beklediği Mesih, Hristiyanlar’ın gökten inişine hazırlandıkları ve Muhammed’in müjdelediği Mehdi olarak ilan etmiş, İsfahan’da kendisine inanan yedi kişiyi çevresine topladıktan sonra, dinini yaymaya başlamıştı.” (sy.2)

Celâl kendisini bir tür kurtarıcı olarak, Mehdi olarak sunar. Mehdi kelime anlamıyla; kıyamete yakın ortaya çıkıp, kötülükleri yok edeceğine, insanları doğru yola götüreceğine inanılan kişi demektir. Kara Kitap’ta Mehdilik farklı bir anlamda kullanılmıştır. Bu kez, Batılılaşmaya karşı ‘kendimizi bulma’, ‘kaybolan esrarı yeniden keşfetme’ olarak ortaya çıkar. Celâl Salık’ta kendini Mehdi yerine koyar. Bir ara askerlerle darbe yapmak için, ilişkiye girer.

“Göz” adlı yazısında Celâl “gazeteciliğin ilk ve zor yıllarını” anlattıktan sonra, bir kış gecesi bir şeyin kendisini izlediğini hissettiğini anlatır; Celâl bu şeyin bir göz olduğunu belirtir. Celâl gözü insanın kendisini dışarıdan gözleyebilme yetisinin bir eğretilmesi olarak kullanır. Şunu söyleyerek, kendisini gözle ‘eşit’ kılar:

“Şimdi ben az önceki ‘göz’ olmuştum.” (sy.112)

Göz Celâl için çeşitli anlamlara bürünür. Göz aynı zamanda “O”nu, Celâl’in kendi yaşam malzemelerinden ve anılarından çıkararak benzetmek istediği kişiyi simgeler.

“Kendimi dışarıdan görürken, “Evet, her şey yerli yerinde,” diyordum; kendimi dışarıdan görürken, “Yeterince benzemiyorum,” diyordum, “benzetmek istediğim şeye yeterince benzemiyorum.” Ya da “Benzıyorum, ama daha gayret etmeliyim,” diyordum yıllardır ve sonradan yeniden kendimi dışarıdan görerek, “Evet, benzetmek istediğim şeye benzedim sonunda!” diyordum mutlulukla, “evet benzedim ve ben O oldum!” (sy.113)

‘O’, tabii ki, ‘göz’dü. Olmak istediğim kişiydi göz. Ben önce ‘göz’ü değil, o’nu yaratmıştım, olmak istediğim kişiyi.” (sy.113)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Ayrıca, Celâl gözle tanrısal sıfatlar arasında bağlantı kurar. Aşk, Celâl'in başlıca sıfatlarından biridir.

Celâl'in babası, onu, çok küçük yaşta annesi ile bırakarak gitmiştir. Annesinin üzerine romanda Suzan Yenge olarak bahsedilen Rüya'nın annesi ile evlenmiştir. Celâl annesinin ölümü üzerine tekrar ailenin oturduğu Şehrikalp Apartmanı'nın çatı katına yerleşmiştir. Bu sıralarda gazetecilik hayatına başlar. Bu dönemde yaptıkları romanda şu şekilde anlatılır;

"Babaanne'sinin de ısrarlarıyla, yeniden apartmana dönmüş, çatı katına yerleşmişti. Daha sonra takma adla ilk köşe yazılarını yazacağı gazete için futbol maçlarını izleyerek şike kokusu almaya çalışıyor, Beyoğlu'nun arka sokaklarındaki bar, pavyon ve kerhane kabadayılarının esrarengiz ve sanatkarane cinayetlerini ballandırarak anlatıyor, kara karelerin sayısının ak kareleri her seferinde geçtiği bulmacalar hazırlıyor, gerektiğinde, afyonlu şarabın sarhoşluğundan ayılamadığı için tefrikasını aksatan üstadın yerine pehlivan tefrikasını sürdürüyor, zaman zaman da 'Elyazısından Kişiliğinizi Okuyoruz', 'Yüzünüz, Kişiliğiniz', 'Bugünkü Burcunuz'(akraba ve tanıdıklarına ve bir iddiaya göre de, sevgililerine özel selamlar yollamaya ilk bu burç köşesinde başlamıştı) ve 'İster İnan, İster İnanma' köşelerine yazıyor ve artan vakitlerde de bedava girdiği sinemalarda gördüğü en son Amerikan filmlerini eleştiriyor ve çatı katında tek başına yaşamaya devam ederse, bu çalışkanlıkla gazetecilikten kazandığı parayla evlenebileceği bile söyleniyordu." (sy.19)

Celâl hayatı boyunca evlenmemiştir. Romanın ikinci kısmında ortaya çıkan, Fatih Mehmet Üçüncü isminde bir adamın karısı olan Emine isminde bir kadınla, 33 yaşındayken aşk yaşadığına dair bilgiler olsa da, bu konu romanda pek açık değildir. Emine'nin kocası Fatih Mehmet Üçüncü, Celâl sandığı Galip'e telefonda şunları söyler:

"Şimdi senin için ağlayan bu kadını ben elli yıl sevdim. Onu çocukluğumdan beri seviyorum, anlıyor musun, hâlâ seviyorum. Sen hiç sevmek nedir bilir misin? Kendi

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

gövdeni rüyanda görür gibi, seni tamamlayan birine özlemle bakmak nedir, bilir misin? Aşk nedir, bilir misin sen? Bu kelimeler, masallarına kanmaya çoktan hazır o geri zekâlı okuyucuların için yapılacak el çabukluğu marifet rezil bir yazı numarası için malzeme olmaktan başka bir şey olabildi mi senin için hiç? Sana acıyorum, seni küçümsüyorum, senin için üzülüyorum. Bütün hayatın boyunca laflarla oynamaktan, kelimeleri evirip çevirmekten başka bir şey yapabildin mi? Cevap ver!” (sy.361-362)

Celâl başarılı bir gazetecidir. Bu yüzden Türkiye üzerine program yapan BBC televizyonu tarafından aranmaktadır:

“Türkiye’nin durumu üzerine, Celâl gibi her şeye bulaşmış otuz yıllık bir köşe yazarıyla kameranın karşısında görüşmek istiyorlar.” (sy.31)

Bu televizyoncular politikacılarla, iş adamlar ve sendikacılarla görüşmüşler fakat en ilginç Celâl’i bulmuşlar ve mutlaka görüşmek istemektedirler.

Celâl, Rüya ve Galip, hep birlikte bazı akşamlar otururlar ve Celâl’in bazı okuyucu ve hayranlarını, radyo tiyatrosundan çıkma seslerle taklit ederek eğlenirler.

Galip, Rüya kaybolduktan sonra Celâl ile görüşmek için Milliyet Gazetesi’ne gelir. Burada Celâl’in masasını karıştırır. Celâl’in masasında gördüğü nesneler bize Celâl’in kişiliğine dair bilgiler vermektedir:

“Masanın üzeri derli topluydu, küllük boştu, çay fincanı boştu.”(sy.93)

“Bu odayı kendisinin hayâl edemediği harika hikâyelerin ve hayatlarının kurgulandığı kağıtlar ve düşlerle dolu bir Binbir Gece odası olarak düşlediğini” (sy.93) Galip odaya girince bu çocukluk hayâlini anımsar.

“Celâl’in masasını karıştırmaya başladığı zaman, Galip’in buldukları: Açılmamış okuyucu mektupları, kalemler, gazete kesikleri (kıskanç bir kocanın yıllar önce işlediği

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

cinayetlin yeşil bir tükenmezle işaretlenmiş haberi), yabancı dergilerden kesilmiş surat resimleri, portreler, Celâl'in elyazısıyla kağıt parçalarına yazılmış bazı notlar (Unutma: şehzadenin hikâyesi), boş mürekkep şişeleri, kibritler, çirkin bir kravat, Şamanizm, Hurufilik ve hafıza geliştirmek üzerine ilkel halk kitapları, bir şişe uyku hâpı, damar açan ilaçlar, düğmeler, durmuş bir kol saati, makas, açılmış bir okuyucu mektubundan çıkan fotoğraflar (birinde Celâl'le saçları dökülmüş bir subay vardı; bir kır kahvesinde iki yağlı güreşçi ve sevimli bir kangal köpekle birlikte kameraya bakıyorlardı.), boyalı kalemler, taraklar, sigara ağızlıkları ve renk renk tükenmezler..." (sy.93)

Celâl ile Rüya'nın Nişantaşı'ndaki Şehrikalp Apartmanı'nda olduğunu sanan Galip, bu eve geldiğinde ikisinin de bu evde olmadığını görür. Bu ev tıpkı yirmibeş sene önce, Celâl bu çatı katında oturduğu zamanki düzene ve eşyalara sahiptir. Galip yeni olan tek şeyin camlı karaağaçtan yapılmış bir dolabın olduğunu fark eder. Bu dolapta Celâl'e ait şunlar vardır:

"Genç muhabir Celâl zamanından kalma gazete haberlerinin ve röportajlarının kesikleri; Celâl aleyhine ve lehine yazılmış bütün yazıların kesikleri, Celâl'in takma adlarla yayımladığı bütün köşe yazıları ve fıkralar; Celâl'in kendi adıyla yayımladığı bütün köşe yazıları; Celâl'in kaleme alıp hazırladığı bütün 'İster İnan, İster İnanma', 'Rüyalarınızı Yorumluyoruz', 'Tarihte Bugün', 'İnanılmaz Vakalar', 'İmzanızı Okuyoruz', 'Yüzünüz, Kişiliğiniz', 'Bilmece Bulmaca' ve benzeri köşelerin kesikleri; Celâl'le yapılmış bütün röportajların kesikleri; çeşitli nedenlerle yayımlanmamış köşe yazılarının müsvevveleri; özel notları; yıllar boyunca gazetelerden ayırıp sakladığı onbinlerce gazete kesigi ve fotoğraf; rüyalarını, hayâllerini, unutulmaması gereken ayrıntıları not ettiği defterler; kuruyemiş, kestane şekeri ve ayakkabı kutuları içinde saklanmış binlerce okuyucu mektubu; Celâl'in takma adla tamamını ya da yarısını yazdığı tefrika romanların kesikleri; Celâl'in yazdığı yüzlerce mektubun kopyaları; yüzlerce tuhaf dergi, risale, kitap, broşür ve okul ve askerlik yıllığı; gazete ve dergilerden kesilmiş kutular dolusu insan resmi; pornografik resimler; tuhaf hayvan ve böcek resimleri; Hurufilik ve harf ilmi üzerine iki büyük kutu dolusu yazı ve yayın; üzerlerine işaretler, harfler, simgeler çizilmiş eski otobüs, futbol maçı, sinema bileti

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

anılarını; albüme yapıştırılmış ve yapıştırılmamış fotoğraflar; gazetecilik derneklerinden almış başarı ödülleri; dolaşımdan kalkmış Türk ve Çarlık Rusyası paraları; telefon ve adres defterleri.” (sy.234-235)

Celâl hayata bedbin bir gözle bakmaktadır. Bütün yazılarında umutsuz ve kötümser bir gözle baktığı görülmektedir. “Boğazın Suları Çekildiğinde”, “Göz”, “Öpüş”, “Hepimiz Onu Bekliyoruz” gibi yazıları buna örnektir. Bu tür yazılarının onu okuyan okurlarının üzerindeki tesirlerini “Bir Akıl Hastası Değil, Yalnızca Sadık Bir Okunam” adlı bölümde F. Mehmet Üçüncü’nün şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Mesleğiymiş!” diye bağırdı telefonun öbür ucundaki ses. “Aldattın, kandırdın, alptın hepimizi! O kadar inanırdım ki sana, bütün hayatımın bir sefaletler resmiydi, bir budalalık ve aldanışlar dizisi, bir kabuslar cehennemi ve zavallılıklar, içkiçlikler ve bayağılıklarla kurulmuş bir sıradanlıkler şaheseri olduğunu bana acımasızca kanıtlayan tantanalı bir yazını okuduktan sonra da hak verirdim sana.... Namussuz herif, o kadar hayrandım ki sana, hayatımdaki bütün sefaletin sorumlusu olarak korkaklığımı, yalnız benim değil, bütün milletin korkaklığını gösterdiğinde, neden korkak olduğumu ne için, hangi yanlışından dolayı korkaklığa alıştığımı acıyla düşünür, bugün benden çok daha korkak olduğumu bildiğim seni, bir cesaret anıtı olarak görürdüm. Öyle tapardım ki sana, artık bizlerle hiç mi hiç ilgilenmediğin için herkesinkinden hiçbir farkı olmayan sıradan gençlik anılarını; ya da çocukluğunun bir kısmını geçirdiğin eski bir apartmanın kavrulmuş soğan kokan karanlık merdivenlerini, hatta hayaletli ve cadılı rüyalarını ve saçmasapan metafizik tecrübelerini anlattığın yazılarını, içindeki gizli saklı kerametleri keşfetmek için yüzlerce kere okur, karıma okutur, akşam onunla bu yazı üzerinde saatlerce konuştuktan sonra, inanılacak tek şeyin, orada işaret edilen gizli anlam olduğunu düşünür ve hiçbir anlamı olmayan o gizli anlamı da anladığıma inandırırdım kendimi.” (sy.362)

Romanda bu parçada da görüldüğü gibi kimileri Celâl’i çok sever; kimileri terk ederek yerer (aile içinde bile). Yazılarıyla okurlarını yönlendirdiğine, harekete

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

4-FATİH MEHMET ÜÇÜNCÜ (MAHİR İKİNCİ)

FATİH MEHMET ÜÇÜNCÜ'NÜN ÖZELLİKLERİ

Romanın ikinci kısmında aktif olarak ortaya çıkan şahıs daha önceki “Karlı Gecenin Aşk Hikâyeleri” adlı bölümde de görülür. Romanda olayların akışına müdahale eden Mahir İkinci, Celâl ve Rüya'nın ölümüne neden olur. Orhan Pamuk Celâl ve Rüya'yı öldüren katilin kim olduğunu romanda açıkça yazmaz, fakat okuyucu katilin bu şahsın olduğunu anlar. Roman boyunca Fatih Mehmet Üçüncü - Mahir İkinci - Mehmet isimleriyle muammalı bir şahıs olarak dikkat çeken şahsiyet katil olarak da muammalı kalır ve yakalanmaz.

Mahir İkinci Celâl'in en sadık okuyucularındandır. Celâl'i en az Galip kadar iyi tanımaktadır. Romanda Mahir İkinci'yi bizzat görmekteyiz.

Mahir İkinci mahlasını kullanan Fatih Mehmet Üçüncü 'Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı' isminde bir kitabın da yazarıdır. Bu kitap; bir 'merkez' kaybı olan esrarın kaybını anlatır. Daha sonra yüzlerdeki anlam da kaybolmuştur. Romanda bu kitap'tan şu şekilde bahsedilir:

“Erzurum yakınlarındaki Horasan'da aynı dizinin yedinci kitabı olarak yayımlanan 'Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı' adlı bu eser Fatih Mehmet Üçüncü tarafından kaleme alınmış ve İstanbullu gazeteci Selim Kaçmaz (Celâl)'in övgülerine de mazhar olmuştu..... 'Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı', yayımlandığı ya da yayımlanmak üzere olduğu ilân edilen bu çeşit birçok 'eser' gibi, yıllar sonra ve başka bir şehirde yayımlanabilmişti ancak: 1962'de, Galip'in o zamanlar bir matbaası olduğuna şaştığı Gordes'te, ikiyüz yirmi sayfalık bir kitap olarak. Sararmış kapakta kötü klişe ve mürekkeple basılmış karanlık bir resim vardı. İki yanına kestane ağaçları dizili bir yol, sonsuzluğun kaybolan perspektifine gidiyordu. Kestane ağaçlarının her birinin arkasında ise harfler vardı, tüyler ürpertici korkunç harfler.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

İlk bakışta kitap, o yıllarda 'idealist' subaylarca sık sık yazılan 'İkiyüz Yıldır Banya Neden Yetişemiyoruz?', 'Acaba Nasıl Kalkınırız' türünden kitaplardan birine benzeyordu. Yazarın kendi parasıyla ücra bir Anadolu kasabasında bastırılan o kitaplardaki ithaflardan biri de vardı başında: 'Harb okulu öğrencisi! Bu ülkeyi kurtaracak olan sensin!' Ama, sayfaları çevirmeye başlayınca Galip, bambaşka bir eser karşısında olduğunu anladı."(sy.290-291)

"'Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı' ilk ikisinin başlığı kitabın adında buluşan üç ana eserden oluşuyordu. Birinci bölüm, 'Esrar-ı Huruf', Hurufiliğin kurucusu Fazlallah'ın hayat hikâyesiyle açılıyordu. Hikâyeye F.M. Üçüncü laik bir boyut eklemiş, Fazlallah'ın mutasavvıf ya da mistik yönünden çok, akılcı, felsefeci, matematikçi ve bilimci kişiliğini öne çıkarmıştı." (sy.291)

F. M. Üçüncü, kitabının ikinci kısmında, Mevlâna'nın Şam'daki dolaşmalarını Mevlâna'nın zihnindeki yitik 'merkezi' bulma girişimi olarak değerlendirir:

"Galip, sonraki sayfalarda Mevlâna'nın, 'sevgilisi' Şemsi Tebrizi'yi neden öldürmek arzusunda kaldığına, bu ölümle 'tesis ettiği' esrarı korumak için neden Şam'a gittiğine, bu şehirdeki gezintilerinin ve araştırmalarının 'esrar' düşüncesinin kaybolmakta olan 'merkezi' bulmak için uğraştığı köşelere ilişkin anlamını çözemediği satırlar okudu. Bunu bulunamayarak bir cinayet işleminin ya da ortalıktan sırta kadem basar gibi kaybolmanın kayıp esrarı yeniden kurmak için iyi bir yöntem olduğunu söylüyordu." (sy.292 -293)

Kitabın üçüncü kısmında, yüzlerin, harflerin, cümlelerin ikiz anlamlılığından söz ederken, bunun okuyanda bir 'kaybolma' duygusuna yol açabileceğini, ama bütün bu anlam çoğalması içinde asıl anlama, Mehdi'nin gelişini haber veren anlama dikkat edilmesi gereken kurtuluş yolunu bulabileceğini söylemektedir. Celâl'in Mehdi figürüyle ilişkilmesine dair bilgiler kesinlik kazanır:

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

"Demek ki esrarı kendi bildiğince ve elindeki cetvelle çözmeye girişen okurun, sokaklarında yürüdükçe esrarı keşfeden, ama esrarı keşfettikçe daha da bulan ve yayıldıkça da esrarı kendi yürüdüğü sokaklarda, seçtiği yollarda, çıktığı sokaklarda, kendi yolculuk ve hayatında bulan yolcudan hiçbir farkı yoktu. İşte, beklenen Kurtarıcı, "O" ya da Mehdi, okuyucuların, mutsuzların, hikâye meraklılarının esrarı derinliklerine gömüldükçe kayboldukları bu noktada 'zuhur' edecekti. Hayatın ve yazının ortasında, haritalarla yüzlerin kesiştiği noktada, şehrin ve işaretlerin içinde Mehdi'den gereken işareti alan yolcu (tıpkı tasavvuf yolcusu gibi) elindeki harf harfları ve şifrelerle yolunu bulmaya başlayacaktı." (sy.303)

Galip bu kitabın Celâl Salik'e ait olduğunu düşünürken, daha sonra Neşati ile karşılaşmasında Fatih Mehmet Üçüncü'nün olduğunu öğrenir:

"Galip kelimeleri iki anlamda kullanan ve onlarla çocuksu bir saflıkla oynayan F.M. Üçüncü'yü sevmişti. Celâl'i hatırlatan bir yan vardı onda." (sy.293)

"F.M. Üçüncü'nün", dedi Galip.

"Hiç ilgisi yok O yalnızca budalanın tekidir, dedi ihtiyar. "Bir zavallı, gariban namından... Kimden işittin sen onun adını?"

"Celâl bana bu adın uzun yıllar kullandığı takma adlardan biri olduğunu söylemişti."

"Demek insan iyice bunayınca, yalnızca kendi geçmişini ve yazılarını inkâr etmekle yetmiyor, başkalarını da kendisiymiş gibi hatırlıyor. Ama sanmam ki bizim açık göz Celâl efendimiz bu kadar bunasın. Bir hesabı vardır, bile bile yalan söylememiştir. F.M. Üçüncü, kaniyle kaniyle gerçekten yaşamış biridir. Yirmibeş yıl önce gazetemize bir sığınak halinde okuyucu mektubu yollayan bir subaydı. Mektupların bir ikisi ayıp olması diye okuyucu sütununda yayımlanınca, sanki kadrolu yazar gibi her gün sokakla gazeteye gelip gitmeye başladı. Derken, ayağı birden kesildi, yirmi yıl uzakta gözükmeyi. Bir hafta önce gene pırıl pırıl kabak kafasıyla sökün etti, gazeteye kadar beni görmek için gelmiş, yazılarıma hayranmış. Acılıydı, alâmetlerin belirmediğini anlatıyordu." (sy.313)"

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Wahit İkinci'nin fiziksel tasviri "Karlı Gecenin Aşk Hikâyeleri" adlı bölümde şu şekilde yapılmıştır;

"Galip gazetecilerin günlük programlarını yapıp iki ayağını bir pabuca sokmaya çalıştığı o telaşlı günlerde İskender, Celâl'i ararken – evet, belki de Galip'e telefon ettiği o günün akşamında – Pera Palas'ın lobisinde karşılaşmış bu kabak ihtiyarla. Wahi ona Celâl Bey'le tanıştığını, kendisinin de kişisel bir iş için onu aradığını söyleyerek araştırmalarına katılmış. Sonraki günlerde şurada burada karşısına çıkarak, yalnızca Celâl'i bulmak için değil, başka bazı ufak tefek işlerden de geniş çevresi sayesinde – emekli askerdi – ona ve İngiliz gazetecilere yardım etmiş. Çat pat İngilizcesiyle bir iki kelime söylemekten pek hoşlanıyormuş. Besbelli, boş vakitlerinde başka şeyler yapmak isteyen, dostluğa meraklı ve İstanbul'u da iyi tanıyan bir kadıymış." * (sy.166)

Bu sözleri İskender Galip'e bu kabak kafalı, ihtiyar, emekli askeri tanıtmak amacıyla söylemiş. Bu adam Galip'e hiç yabancı gelmemektedir. Çünkü daha önce bu zatla Galip'in çekilmiş oldukları bir resmi Celâl'in masasını karıştırırken görmüştür. Fakat o resmi hatırlayamaz;

"...açılmış bir okuyucu mektubundan çıkan fotoğraflar (birinde Celâl'le saçları tıraşlanmış bir subay vardı; bir kır kahvesinde iki yağlı güreşçi ve sevimli bir kangal köpek birliktedir),...." (sy.93)

"Galip'in gözünün ısırdığı kabak kafalı ihtiyar, pavyon kadınının ata sporumuzu yapan güreşçiler hakkındaki bu 'temelsiz önyargı'sına karşı çıkıp bir zamanlar özellikle İstanbul'da çok yakından takip ettiği bu müstesna insanların örnek aile hayatlarına ilişkin gözlemlerini saymaya başladı." (sy.165-166)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

"Karlı Gecenin Aşk Hikâyeleri" bölümü Binbir Gece Masalları'nı anımsatan bir bölümdür. Bir barda toplanan insanlar birbirlerine hikâyeler anlatmaktadırlar. *¹⁶ Fatih Mehmet Üçüncü de burada 'başkası olmak' konulu bir hikâye anlatır. Aslında bu hikâye kendi hikâyesidir.

Romanda Galip ile benzer süreci ve benzer olayları yaşayan önemli kişiliklerden biridir. Daha önce de belirttiğim gibi Mahir İkinci takma adını kullanan Fatih Mehmet Üçüncü de adını tarihsel bir kişilikten, Fatih Sultan Mehmet'ten almıştır. Mahir İkinci adını bir yerde Galip'in ikizi - benzeri olmasından gelmektedir. Fakat Mehmet'in varlığı Galip'in Celâl'in gerçekliğindeki varoluşuna karşıttır. Galip, Mehmet'in Celâl'i onun gibi olabilecek denli iyi bildiğini fark eder. Mehmet de Celâl'i aramaktadır ve Celâl'i bulmak amacıyla Galip'in peşine düşer. Burada bir soru belirir; "Mehmet Celâl'in mi gölge Galip'in mi gölge ben'idir?" Bu sorunun açık bir yanıtı yoktur.

Galip ile Fatih Mehmet Üçüncü'nün benzerlikleri şu unsurlardır:

Bu kişilik de Celâl Salik'in hayranı ve sadık okuyucusudur. Celâl'i çok iyi bilmektedirler.

Galip olayların gelişmesi sonucu Rüya ve Galip'in aşkını anlatan Kara Kitap'ın yazarı olur. Fatih Mehmet Üçüncü'nün de "Esrar-ı Huruf ve Esrarın Kaybı" adlı bir kitabı vardır.

Fatih Mehmet Üçüncü ve eşi Emine de, tıpkı Rüya ve Galip'te olduğu gibi amca çocuklarıdır. Romanda Fatih Mehmet Üçüncü Celâl sandığı Galip'e telefon görüşmesinde bu hususta şunları söyler:

"Onun amcamın kızı olduğunu bildiğin için aile içi aşkları küçümseyan ukalâlar yazdın," diye devam etti Mehmet olduğunu söyleyen ses. "Bu ülkenin kadimlerinin yarısının teyzelerinin oğullarıyla, öbür yarısının da amcalarının kızlarıyla

* Çalışmada hikâye anlatan insanlara IV. Bölüm'de değinilmiştir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

...kaderini bildiğin halde, akraba evlilikleriyle pervasızca alay eden rezil yazılar
...aldın. Hayır, Celâl Efendi, ben hayatta başka bir kız tanıma fırsatı
...madığım için değil, akrabalarım dışında bütün kadınlardan korktuğum için değil,
...teyzelerim ve halalarımın ve onların kızları dışında başka herhangi bir kadının
...içtenlikle sevebileceğine, hatta bana sabırla tahammül edebileceğine inanmadığım
...değil, onu sevdiğim için evlendim bu kadınla. Sen çocukluğundan beri birlikte
...bir kıızı sevmek nedir, hiç düşünebilir misin? Sen, yalnızca bir kadını,
...boyunca tek bir kadını sevmek nedir, düşünebilir misin? Şimdi senin için
...ayan bu kadını ben elli yıl sevdim. Onu çocukluğumdan beri seviyorum, anlıyor
...sun, hâlâ seviyorum. Sen hiç sevmek nedir bilir misin?" (sy.361)

Celâl'e hayranlıkları doğrultusunda ikisi de kendisi olamamışlardır. Galip romanın
...unda Celâl kimliğine bürünmüş, Fatih Mehmet Üçüncü ile görüşmekte, Fatih
...Mehmet ise bu durumdan şikayetçi olduğu için Celâl'i öldürmek istemektedir.

Romanda Celâl tasavvufî boyutta mürşit rolündedir. Galip'in Celâl'e öykünme ve
...özdeşleşme çabaları, bir müridin, mürşidinin kılavuzluğunda geçtiği yola benzer.
...Burada amaç Allah'la değil, Celâl'in kişiliğinin temsil ettiği yazınsal yaratıcı ile
...ileşmektir. Mehmet de Galip ile aynı yolda olan, Celâl'in bir başka müridi olduğunu
...anlaya koyar, sürekli olarak Celâl'i sevdiğini yineler:

"Seni görmek istiyorum!" dedi ses, "Seni seviyorum!" diyen bir seslendirme
...sesinin hem yapmacıklı, hem de tuhaf bir şekilde acıklı ve inandırıcı olan sesiyle.
"Seni görmek istiyorum. Görünce anlayacaksın neden görmek istediğimi. Kimse benim
...kader tanıyamaz seni, kimse." (sy.266)

Mehmet belli bir noktada şunları söyler:

"Yazılarını, kendimi senin gibi zeki hissederk zaferle okurdum. Yalnızca seni değil,
...de alkışlıyorlardı, emindim bundan. Biz ikimiz birlikteydik çünkü, biz o
...kaderli kadınlardan çok daha başka bir yerdeydik. Seni çok iyi anlıyordum." (sy.364)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Bununla birlikte Mehmet, Celâl'in gözünden düşmüş gibidir. Celâl, tebdil-i kıyafet yoluyla kimliklerini değiştirmekten hoşlanır. Bunun farkında olan Mehmet aynı şeyi birlikte yapmalarını önerir:

"Karanlık kişilik; kara üslup! Taklitte, maskeyle yetinemeyecek kadar mutsuz olduğun gecelerde yazdıklarını ben daha iyi bilirim, ama yaptıklarını sen daha iyi bilirsin, kardeşim benim. Birbirimizi anlayacağız, birbirimizi bulacağız, birlikte tebdil-i kıyafet edeceğiz." (sy.336)

Celâl'in gözünden düştüğü için bu işi Celâl, Neşatî'nin söylediği gibi Galip ile yapmaktadır:

"Yeni yazılarını bir süre ben getireceğim," dedi Galip.

"Niye ortalıkta yok? Dedi uzun boylu adam. "Bugünlerde arayanı çok çünkü."

"Geceleri ikisi birlikte tebdil-i kıyafet ediyormuş," dedi ihtiyar yazar, Galip'i burnuyla göstererek. Uzun boylu adam gülümseyerek uzaklaşınca Galip'e döndü. "Hayaletli arka sokaklara gidiyorsunuz değil mi, kirli işlere, tuhaf gizlerin, hortlakların, yüzyirmi yıllık ölülerin peşinden yıkık minareli camilere, virânelere, boş evlere, terk edilmiş tekkelere, kalpazanlarla eroincilerin arasına, tuhaf kıyafetlerle, maskelerle, bu gözlüklerle? Görmeyeli sen de değişmişsin çünkü Galip Bey oğlum. Yüzün solmuş, gözlerin çukura kaçmış, başka biri olmuşsun. İstanbul geceleri hiç bitmez... Günahlarının vicdan azabından uyku uyuyamayan bir hayalet..." (sy.317)

Galip'in kendinden önceki taklitçi - rakipleri gibi Mehmet de aydınlanma yolundan sapmış olan birisini temsil eder. O, Celâl'in kendisini aldattığını hisseden başarısız mürittir. Bu yüzden de Celâl Salık'ı öldürmek istemektedir. Celâl'i öldürmek için bir çok nedeni vardır. Bu nedenler şöyle sıralanabilir:

Karısı Emine ile onsekiz yıl önce bir ilişkisi olduğunu Fatih Mehmet Üçüncü kısa bir süre önce öğrenmiştir:

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

"Emine dün bana herşeyi itiraf etti. Onu bulup eve getirdim. Celâl Efendi getiriyorum senden, senin canına okuyacağım!' uzun çok uzun zamandır süren bir konunun hiç kimseyi hoşnut etmeyen tatsız sonucunu açıklayan bir hakem gibi, tarafsız bir sesle ekledi: 'Seni öldüreceğim.' " (sy.359)

Celâl'e olan hayranlığı neredeyse bir dinin peygamberine bağlılık derecesine ulaşmışken aslında onun da sıradan, basit bir insan olduğunu öğrenmesi Mehmet'te büyük kırıklığına neden olmuştur:

"Seni öldüreceğim," dedi ses. "Seni öldüreceğim! Senin yüzünden hiçbir zaman kendim olamadım." (sy.366)

Artık Mehmet, Celâl'in gerçek yüzünü keşfetmiştir:

"Bu yüzden öleceksin işte. Yazılarında yaptığın gibi, inandırırıyorsun, ama kendin inanmıyorsun ve kendin inanmadığın için inandırmayı başarıyorsun. Ama inandırabildiklerin, senin inanmadan inandırabildiğini anlayınca korkuya kapılıyorlar." (sy.366)

Uzun süren bir konuşmadan sonra herşeyi yüz yüze konuşmaya karar verirler ve Galip, Emine ile Mehmet'e Nişantaşı'nda, Alâaddin'in dükkanı önünde buluşmak üzere randevu verir. Buluşma saatinde kimse gelmez. Galip yarım saat bekledikten sonra buradan ayrılır.

"Teşvikiye Meydanı'na yürüyüp taksiye bindi. Taksi Alâaddin'in dükkanının önünden geçerken Galip, kabak kafalı adamın da, tıpkı kendisinin yaptığı gibi, bir kışe gizlendiğini, Celâl'i beklediğini hayâl etti. Bunu hayâl mi ediyordu, yoksa dikiş makinelerinin sergilendiği vitrinin yanında, makinelerle dikiş diken donuk mankenlerin, neon lambalarıyla aydınlanan büyülü ve korkutucu gövdelerin arasında tuhaf kıyafetli, korkutucu bir gövde mi görmüştü; sanki bir an çıkaramadı." (sy.388)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Buraya geri döndüğünde, aynı yerde bir cinayet olayı olmuştur. Celâl'in cesedi yerde yatmaktadır ve üzeri gazete kağıtlarıyla örtülmüştür. Yapılan araştırmalar, incelemeler, sorgulamalar hep sonuçsuz kalır. Katilin kim olduğu bulunamaz. Olay Fail-i Meçhul cinayetler arasında yer alan bir dosya olarak kalır. F.M. Üçüncü'de olaylar çözüldükten sonra bir temmuz ayında hayatını kaybeder. Galip gazetelerde 'Fatih Mehmet Üçüncü' adlı emekli bir albayın ölüm haberlerini okuduğunu söyler.

Mehmet, Galip'in başarısız olması halinde ne olacağını temsil etmesi anlamında Galip'in bir yansımasıdır. Karşıtlık içinde, Mehmet, Galip'in kendini algılayışını zenginleştirir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

III. BÖLÜM

İKİNCİL (TALÎ) ŞAHİSLAR

GALİP, CELÂL VE RÜYA'NIN YAKIN AİLE ÇEVRELERİ

Orhan Pamuk'un romanlarındaki en önemli özelliklerden birisi, bütün kitaplarının birbirinin içinden doğmasıdır. Oradaki bir ayrıntı ya da bir cümleden, bir sonraki kitap yaratılır. Cevdet Bey'deki gençlerden bir anlamda Sessiz Ev doğmuş, Sessiz Ev'de tarihçi Faruk'tan Beyaz Kale çıkmış, Beyaz Kale'nin düşsel ortamından, oradaki kimi tarihi sahnelerden Kara Kitap oluşmuştur.

Orhan Pamuk Kara Kitap için bir röportajında şunları söylemiştir:

“Kara Kitap'ın asıl yaptığı şey, İstanbul'da yaşamının, sokaklarda yürümenin, çocukluğumun ve 1970'lerin Nişantaşı'nda yaşamının nasıl bir şey olduğunu ortaya koymak. Kara Kitap hem benim kendi hayatımın, sevdiğim dükkânların, şeylerin, hâlâ açık olan Alâaddin'in dükkânının, Nişantaşı Karakolu'nun, Taksim Meydanı ve Beyoğlu'nun buradaki pek çok kişisel anının bir tarihidir, hem de bu noktalardan çıkarak bütün İstanbul'u tarihiyle kucaklama çabasıdır. Bu ikisinin birleştiği yer benim korkularım, hayat sevgim ve kimi zaman esrar, kimi zaman da kişisel paranoyalarımıdır diye düşündüğüm yarı karanlık bölgedir.”¹⁷

“Romanlarımda yakın geçmişten söz ediyorum. Çünkü anlattığım aileler bunu gerektiriyor... Bu aileler ise, buna yakın çevrelerde yetiştiğim, bunlara benzeyen

¹⁷Orhan Pamuk; Öteki Renkler, İst., İletişim Yay, Aralık 1999, sy. 139

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

babaanneleri, amcaları tanıdığım için, bir ölçüde, peki, kolayıma geldiği için anlatıyorum.”¹⁸

1- DEDE (MEHMET SABİT BEY) VE BABAANNE

Galip, Celâl ve Rüya'nın, dedeleri ve babanneleridir. Aktüel zamanda yoktur. Daha çok Celâl'in köşe yazılarında ve Galip'in anılarında görmekteyiz. Bu şahıslar hakkında en geniş bilgiler “Galip Rüya'yı İlk Gördüğünde” adlı bölümde rastlamaktayız.

Dede önce Hacı Bekir'e rakip bir şekerci dükkanını işletmektedir. Daha sonra bu dükkanı işletemedikleri için, babaannenin yapmış olduğu reçel kavanozlarının da raflarda durduğu pastahaneye, en sonunda da lokantaya çevirmişlerdir.

Galip'in anılarında Dede ve Babanne'nin son zamanlarına dair bilgiler edinebilmekteyiz. Buna göre; Dede son günlerinde evden berbere bile gidemeyecek duruma geldiğinde, berberi haftada beş gün eve gelmekte ve onu traş etmektedir:

“Ama, artık Dede sokağa da çıkmıyordu, berbere gitmek için bile; bütün gün evdeydi. Gene de sokağa çıkıp dükkana gittiği günlerdeki gibi giyinirdi: Pazarları uzayan sakalı gibi kurşunî renkli, geniş yakalı, eski bir İngiliz ceket, dökülen pantolon, kol düğmeleri ve Baba'nın dediği gibi kaytan bir memur gravatı. Sonra, Anne'yle Baba, Dede'den her geçen gün bir tanesi daha yıkılan boyası dökülmüş eski ahşap evlerden sözeder gibi sözederlerdi;...” (sy.13)

“...Çünkü okuma yazmayı iki yıl önce Babanne öğretmişti: yemek masasının köşesine oturlardı: Babanne, en büyük sihiri, harflerin birbirine nasıl vurulacağını hırıltılı sesiyle duyurduktan sonra, ağzının kenarından eksik etmediği Bafra sigarasının

¹⁸ a.g.e.; sy. 131

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

dumanını üfler, dumandan torununun gözleri sulanır, alfabenin içindeki olağanüstü büyüklükteki at da mavileşip canlanırdı.” (sy.12)

Romanda Babaanne ile Dede'nin son günleri hakkında şu bilgiler verilmektedir;

“Babaanne'yle Dede, sabahtan akşama kadar açık duran ve Türk köpeklerine benzemeyen bol tüylü ve huzurlu bir köpek biblosunun üzerinde uyuduğu radyodaki alaturka ve alafranga müziği, haberleri ve banka, kolonya ve milli piyango reklamlarını dinlerlerken sürekli konuşurlardı. Çoğu zaman, hiç dinmediği için alıştıkları bir dış ağrısından söz eder gibi ellerindeki sigaralardan şikâyet ederlerdi, hâlâ bırakamadıkları için suçu birbirlerine atarak, biri boğulur gibi öksürmeye başlarsa, öteki, önce zafer ve neşeyle, sonra endişe ve öfkeyle haklı olduğunu ilân ederek! Ama birazdan, birinden biri iyice sinirlenirdi: “Bir sigaram var zaten, ilişme allahaşkına!” Sonra gazeteden okuduğu şeyi eklerdi: “Sinirlere iyi geliyormuş!” belki o zaman, biraz susarlardı, ama koridordaki duvar saatinin tiktaklarının duyulduğu bu sessizlikler çok sürmezdi. Elleriye yeniden aldıkları gazeteleri hışırdatırlarken ve öğleden sonra bezik oynarlarken konuşurlardı.” (sy.14)

Dede ve Babaanne'nin Celâl'in köşe yazıları hakkındaki düşünceleri de şunlardır:

“...Gazetede Celâl'in köşe yazısını okuduktan sonra da: ‘Yazısının altına kendi imzasını atmasına izin verselerdi,’ derdi Dede, ‘belki aklını başına toplardı’ ‘Koca adam, diye iç çekerdi Babaanne ve her zaman sorduğu şu soruyu ilk defa soruyormuş gibi yüzünde içten bir merak ifadesi, sorardı: ‘yazısının altına kendi adını koymasına izin vermedikleri için mi öyle kötü yazıyor, yoksa öyle kötü yazdığı için mi yazısının altına kendi adını koymasına izin vermiyorlar?’ ‘Hiç olmazsa,’ derdi Dede, ikisinden birinin zaman zaman sarıldığı teselliye sarılarak, ‘altına imzasını atmasına izin vermedikleri için bizi rezil ettiğini pek az kimse anlıyor.’ ‘Kimse anlamıyor,’ derdi o zaman Babaanne, Galip'in pek de içten olmadığını anlayabileceği bir edayla. ‘O yazılarında bizden söz ettiğini kim söylüyor ki?’’Aptman yazısında bizim aptmandan söz ettiğini kim bilmiyor ki allahaşkına!’ derdi Dede ve Babaanne de susardı” (sy.14-15)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Dede'nin daha sonra da göreceği bir rüyası vardır. Bu rüya şöyledir:

“Bütün gün birbirlerine tekrarladıkları hikâyeler gibi, Dede'nin zaman zaman gözleri parlayarak anlattığı rüyası maviydi; lacivert bir yağmur rüyada hiç durmadan yağdığı için Dede'nin saçları ve sakalları sürekli uzuyordu. Babaanne, rüyanın hikâyesini sabırla dinledikten sonra, ‘Berber birazdan gelir’ derdi, ama Dede berberden söz edilirken sevinmezdi. ‘Çok konuşuyor, çok soruyor!’ Mavi rüyanın ve berberin sözünden sonra, Galip, Dede'nin bir iki kere, zayıflayan bir nefesle şöyle dediğini de işitmişti: ‘Başka bir yerde, başka bir tane yaptıracaktık. Uğursuz çıktı bu apartman.’”
(sy.15)

2 – MELİH AMCA VE SUZAN YENGE

Melih Amca; Galip'in amcası Rüya ve Celâl'in öz babalarıdır. Bu şahıslar hakkında geniş bilgileri “Galip Rüya'yı ilk Gördüğünde” adlı bölümden almaktayız. Aktüel zamanda yetmiş beş yaşında, yaşlı bir adamdır. Karısı Suzan ile birlikte yaşamaktadır. Roman boyunca Galip'in hatıralarında, Hale Hala'nın akşam yemeği davetinde, Celâl'in ve Rüya'nın ölümünden sonra Galip ile gittiği Celâl'in evinde görülmektedir.

Melih Amca maceraperest bir ruha sahiptir. İlk karısı ve oğlu Celâl'i bırakarak, otuz yaşındayken, önce Avrupa'ya oradan Afrika'ya gitmiştir. Marekeş'te tanıştığı Suzan Yenge ile evlenmiştir. Daha sonra İzmir'e geçmişler; Rüya burada doğmuştur. Burada altı, yedi sene kaldıktan sonra İstanbul'a dönmüşlerdir.

Melih Amca, yurt dışına gitmeden önce avukatlık yapmaktadır.

“....Sirkeci'deki şekerçi dükkânından ve Karaköy'deki ‘Beyaz Eczane’den gelen babası ve kardeşleriyle buluşmak için, o zamanlar daha otuzuna basmamış olan Melih Amca da, içinde avukatlıktan çok kavga ettiği ve eski dava dosyalarının sayfalarına kurşun kalemle gemi ve ıssız ada resimleri çizdiği yazıhanesinden akşamüstleri çıkıp,

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Nişantaşı'ndaki inşaat yerine gelir, ceket ve kravatını çıkarıp, kollarını sıvayıp paydos saatine doğru gevşeyen inşaat işçilerini kızıştırmak için işe girişirmiş..." (sy.16)

Yurt dışına gitmesinin nedenleri daha çok bir bahane görünmektedir. Bu nedenler şunlardır;

"Avrupa usulü şekerliliği öğrenmek, kestane şekerini paketleyecek yaldızlı kâğıt sipariş etmek, Fransızlarla birlikte renkli ve balonlu bir banyo sabunu imalâthanesi açmak ve Avrupa ve Amerika'da, o sıralarda bir salgına yakalanmış gibi ardarda iflâs eden fabrikaların makinelerini ve Hâle Hala için kuyruklu bir piyanoyu ucuza kapatmak ve sağır Vasıf'ı iyi bir kulak ve beyin doktoruna göstermek için...." (sy.16)

Bingazi, Fas'tan sonra Marakeş'e gider ve burada tanıştığı Suzan Yenge ile evlenir. Suzan Yenge ile evlenmesine dair bilgileri Babaanne ve Dede bir kartpostaldan öğrenirler:

"Arkasında, memlekete dönüş yollarının mayınlandığını yazan bu kahverengi beyaz kartpostaldan ve savaştan çok sonra gittiği Fas'tan, başka siyah beyaz kartpostallar da yollamış. Böylece, Babaanne'yle Dede, Melih Amca'nın Marakeş'te tanıştığı bir Türk kıızıyla evlendiğini, gelinin Muhammed'in soyundan geldiğini, yani bir seyyide olduğunu, kadının çok güzel olduğunu, sonraları silah tüccarlarının ve casuslarının aynı bar kadınlarına vurulduğu bir Amerikan filmine de mekân olan kolonyal otelin elle renklendirilmiş resmi üzerinde gözüken bir kartpostaldan öğrenmişler." (sy. 17)

Melih Amca Suzan Yenge'yle evlendikten sonra İzmir'e dönmüşler ve Melih Amca burada incir ve tütün tüccarlığı yapan kayınpederinin mali işlerini yapmıştır. Buradan altı yedi sene sonra kızları Rüya ile birlikte İstanbul'a dönmüşlerdir. Melih Amca İstanbul'a döndükten sonra yeniden avukatlık yapmaya karar vermiştir.

".....Daha sonraları, Melih Amca yeni ve güzel karısı ve Rüya'yla Magrip'ten döndükten, İzmir'deki kayınpederiyle giriştiği kuru incir işini batırdıktan ve ailenin işlerini de batırmasın diye şekerçi ve eczacı dükkânlarına sokulmadıktan sonra, yeniden

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

...yapmaya karar verince, müşterilerini etkiler diye bu eşyaları yeni ...hanesine taşıtmış.”(sy.29)

Melih Amca; aktüel zamanda astımı olan, yaşlı bir adamdır. Oğlu Celâl'in hareketlerini pek beğenmeyen bir babadır. Sürekli onu eleştirmekte ve Galip gibi bir oğlu olmasını istemektedir. Celâl ve Rüya'nın ölümünden sonra, artık sadece bir oğlunun kaldığını söyleyerek, Galip'i Celâl'in yerine koyar. Bu şekilde Galip bir kez daha Celâl'in yerine geçmiş olur.

Suzan Yenge hakkında, aktüel zamanda pek bir bilgi yoktur. Sadece bir anne olarak sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan bir kadındır. Rüya'nın hasta olduğunu öğrendiğinde onu merak eder, kontrol etmek için evine kadar gider, ona çorba yapmak ister. Celâl'i de Rüya gibi öz evladı kadar sevmekte ve korumaktadır.

3-HÂLE HALA

Romanda Melih Amca'nın kız kardeşi, Celâl, Rüya ve Galip'in halalarıdır. Yaşı ve fiziği hakkında tam bir bilgi sahibi olamamakla birlikte, romanda onun birleştirici bir özelliğe sahip olduğunu görürüz. Çünkü bütün aileyi toplayan akşam yemekleri vermektedir. Romanda böyle bir yemek verdiği esnada onu görmekteyiz;

“ ‘Unutma!’ dedi Hâle Hala, Galip'e verdiği görevi ve yemek saatini hatırlatarak. Sonra, bu akraba toplantılarının değişmeyen yemek listesi gibi değişmeyen kadrosunu da, günlerdir beklenen bir futbol maçının bilinen oyuncularını dinleyicileri iştahlandırmak için ağır ağır okuyan radyo spikeri gibi saydı: ‘Annen, Suzan Yengen, Melih Amcan, gelirse Celâl ile tabii Baban, Kömür'le Vasıf ve Hâle Halan.’ Takımları toplamak için attığı öksürüklü kahkahayı atmamıştı ama...” (sy.32)

Hâle Hala; yeğeni Vasıf, yardımcısı Esmâ Hanım ve kedisi Kömür ile birlikte oturmaktadır:

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Bir dairesinde Hâle Hala’yla Vasıf’ın Esmâ Hanım’la birlikte, bir dairesinde Melih Amca’nın Suzan Yenge’yle (daha önceleri de Rüya’yla) birlikte oturdukları apartman, Nişantaşı’nda bir arka sokaktaydı.” (sy.33)

Celâl, Rüya ve Galip’i kendi çocukları gibi sevmektedir. Celâl ve Galip’in seslerini sürekli telefonda karıştırmaktadır:

“Akşamüstü geç saatlerdeydi. Celâl’in yerini bilir diye telefon ettiği Hâle Hala onu akşam yemeğine çağırdı. ‘Galip’le Rüya da gelecek! Deyince Galip, halasının seslerini gene karıştırıp, kendisini Celâl sandığını anladı. ‘Ne farkeder,’ dedi Hâle Hala, yanışını anladıktan sonra, ‘hepiniz benim vefasız evlatlarımsınız, hepiniz aynısınız! Sana da telefon edecektim.’ Koltuklara sivri tırnaklarını geçiriyor diye kara kedisi Kömür’ü azarladığı sesle Galip’i azarladıktan sonra akşam yemeğine gelirken Alâaddin’in dükkânına uğrayıp Vasıf’ın Japon balıkları için yem almasını söyledi.” (sy.32)

Hâle Hala hayatı boyunca hiç evlenmemiştir. Bir kez son anda bozulan bir evlilik tasarısı olmuştur. Bu romanda şu şekilde anlatılır:

“Galip, Rüya’lar İstanbul’a gelmeden bir yıl önce, tuhaf adlı damat adayının, amçası ve ağbisiyle Hâle Hala’yı istemek için yaptığı o ziyareti düşünüyordu...Galip adı hatırlamıyordu, ama adamın o gün giydiği tuhaf ayakkabıları korkuyla düşünüyordu. Adamın suratında bir Halep çıbanı vardı. ‘Arap mı bunlar?’ demişti Dede. ‘Hâle, bu Arap’la sahiden evlenmek mi istiyorsun? Seni nereden tanımış?’ Rastlantıyla!” (sy.33)

“Magazin yazarı sordu: ‘Halanız evde kalmış bir kadın mıydı?’
‘Hiç evlenmemiştir,’ dedi Galip.” (sy.100)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

3- VASİF

Romanda kimliği en belirsiz kişi Vasıf'tır. Vasıf'ın Melih Amca'nın oğlu ve Celâl'in kardeşi olduğunu ancak romanı ikinci bir okuyuşta anlayabiliyoruz. Aktüel romanda Vasıf, elli yaşın üzerinde, doğuştan dilsiz ve sağır bir insan olarak örmekteyiz.

Vasıf'ın romanda en önemli özelliklerinden biri elli yıllık bir gazete kütürü arşivine sahip olmasıdır:

"Melih Amca'yı üst kattan kendi eliyle indirdiği gazeteleri az önce üst katta okumamış gibi ya da belki, 'alt katta aynı haber üst kattakinden başka bir anlama gelebilir,' diye ya da 'Vasıf şunları makaslayıp parçalamaya başlamadan önce son bir göz atayım,' diye, Dede'nin eski koltuğuna oturmuş yeniden okurken göreceğim." (sy.34)

"Galip kendi odasına çekilen Vasıf'ın peşinden gitti. Vasıf büyük yatağın kenarına oturdu, Galip karşısına. Vasıf beyaz saçlarında gezdirdiği elini omuzuna sarkıttı: Rüya? Galip göğsüne bir yumruk attı ve boğulurcasına öksürür gibi yaptı: Öksürüklü hasta! Sonra ellerini birleştirerek yaptığı yastığa başını bükerek yasladı: Yatıyor. Vasıf, yatağın altından, büyük bir karton kutu çıkardı: Elli yılda biriktirdiği gazete ve dergi kesiklerinden bir seçki, belki de en iyileri." (sy.43)

Vasıf'ın bu arşivinde şu şekilde haberler ve fotoğraflar vardır:

"Yirmi yıl önce, traş kremi reklamı için yüzünü köpüğe bulamış, sonra da, kornerden gelen topa kafayla vurduktan sonra beyin kanamasından ölmüş ünlü bir futbolcunun sabunlu gülümseyişi; askeri darbeden sonra Irak lideri Kasım'ın kanlı üniforması içinde dinlenen ölüsü; ünlü Şişli Meydanı Cinayeti'nin temsili bir resmi (Aldatıldığını yirmi yıl sonra, emekliliğinde anlayan kışkanç albay, günlerdir izini sürdüğü çapkın gazeteciyi arabadaki genç karısıyla birlikte kurşunlayacaktır, derdi Rüya, radyo tiyatrosu taklidi sesiyle); başbakan Menderes kurbanlık deveyi bağışlarken, arkada muhabir Celâl, deveyle birlikte başka bir yere bakıyor." (sy.44)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Galip Rüya'nın kaybolduğu günün gecesinde bir rüya görür. Bu rüyada Vasıf vardır:

“Sabah ezanından sonra, salondaki koltuğumda Galip kısa bir süre uyukladı. Rüyasında bir akvaryumun tükenmez kalem yeşili sıvısında Japon balıkları ağır ağır salınırken Rüya, Galip ve Vasıf bir yalnışlıktan sözediyorlar, daha sonra, sağır ve dilsiz olanın Vasıf değil, Galip olduğu anlaşılıyordu, ama çok da kederlenmiyorlardı. Nasıl olsa, yakında her şey yoluna girecekti.” (sy.59)

Vasıf'ın romandaki önemli diğer özelliği ise; çok küçük yaştan beri beslediği Japon balıklarının, bir akvaryumunun olmasıdır. Son yıllarda Psikoloji'de yapılan araştırmalar sonucunda; akvaryumun insan psikolojisini rahatlatığına dair sonuçlar bulunmuştur. Vasıf kişiliği de romanda son derece huzur verici bir kişiliktir.

4- CELÂL'İN ANNESİ

Romanda bu şahıs hakkında pek bir bilgi yoktur. İki çocuğuyla kocası tarafından terk edilen bir kadındır. En zor şartlar altında bile kocasını düşünmüş fakat karşılığını alamayınca o da başka biriyle evlenmiştir. Terzilik bilmektedir.

Melih Amca Marsilya'ya gittikten sonra annesi Celâl ile birlikte Şehrikalp Apartmanı'nın üçüncü katına yerleşirler. Melih Amca'ya para yollamak için yarım bir daire olan çatı katına taşınırlar; kendi dairelerini kiraya verirler. Melih Amca'dan gelen hediyeler azalınca kadın baba evine döner. Bu II. Dünya Savaşı'nın başlama yıllarıdır. Babasının vakıflarda küçük bir memurluğu vardır ve Aksaray'da ahşap bir evde oturmaktadırlar. Daha sonra yeniden bir avukatla evlenir. Doktorların da ne olduğunu bilmedikleri bir hastalığa yakalanır ve genç yaşta hayatını kaybeder.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

5- ANNE VE BABA

Romanda Anne ve Baba hakkında da çok fazla bilgi verilmemiştir. Verilen bilgilere göre Galip hep Rüya'nın anne ve babasına öykünmüştür. Açıkça belli olmasa da biz şu bilgilerden bu sonucu çıkartıyoruz;

“Yirmiiki yıl önce, (demek ki Celâl o zaman kendi yaşındayken) boyunun utanç verici bir hızla attığı ve elinin kolunun daha utanç verici sakarlıklar yaptığı yıllarda, bu sözü ilk işitip gerçekleşebileceğini hayâl ettiğinde Galip ilk anda, Anne ve Baba'yla yenen ve herkesin yemek masasını dik açılarla çevreleyen duvarların dışındaki sonsuz bir noktaya baktığı o renksiz ve yavan akşam yemeklerinden (Anne: Öğlenki zeytinyağlıdan kalmış vereyim mi? Galip: Nnnnh, istemem; Anne: Sen? Baba: Ben ne?) kurtulup Suzan Yenge, Melih Amca ve Rüya'yla birlikte her akşam yemek sofrasına oturabileceğini kurmuştu. Aklına gelen ve başını döndüren başka şeyler de vardı sonra: Pazar sabahları Rüya'yla oynamak için yukarı kata çıktığında arada bir de olsa, mavi geceliğiyle gördüğü Suzan Yenge, annesi oluyordu (daha iyi); avukatlık ve Afrika hikâyelerine bayıldığı Melih Amca, baba (daha iyi); aynı yaşta olduklarına göre rüyada, ikiz kardeş; (burada, akli korkutucu sonuçları irdelerken kararsızlıkla duralıyordu).” (sy.42-43)

Eskiden Anne'nin ailesi Baba'nın ailesine göre daha zengin olduğu için Anne'nin kültürü, Baba'ya göre daha iyidir. Aktüel zamanda sürekli kavga etmektedirler. Dede ve Babaanne'ye ölünceye kadar bakmışlardır. İkisi de, Celâl'i, Melih Amca'nın öfkesine karşı korumaktadırlar.

“...babamın yeğenini Melih Amca'ya karşı savunabilmenin ve ağabeyinden daha sorumlu ve dengeli bir küçük kardeş olabilmenin zevki ve gururu için; Celâl'in gazetedeki son yazılarından birini okuduğunu ve keyifle ilân ettiğini işiteceğim. Sonra, yeğenini ağabeyine karşı korumanın zevkine, bir de, benim önümde bilgiçlik taslamanın zevkini ekleyebilmek için, babam, Celâl'in bu okuduğu ve filanca yurt sorunumuzu ya da hayat meselesini konu alan yazısı üzerine, işitseydi herkesten önce

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Celâl'in alay edeceği birkaç övgü sözü ve yerinde bir de 'yapıcı' eleştiri sözü söylediğini ve annemin de (Anne bari sen karışma!) başını sallayarak, (Çünkü o da Melih Amca'nın öfkesine karşı Celâl'i "aslında iyidir ama.." yaklaşımıyla savunmayı kendine görev bilir,) babama katılacağını görünce,..." (sy.35)

6- ESMA HANIM

Romanda pek önemli bir şahıs değildir. Yıllardır bu ailenin yanında çalışmış, artık ailenin bir parçası olmuştur. Hâle Hala ve Vasıf ile birlikte oturmaktadır. Esmâ Hanım hakkındaki bilgiler romanda şöyledir;

"Hâle Hala'nın, puf böreklerini kimse karışmadan gönül rahatlığıyla kızartabilmek için mutfaktan kovaladığı Esmâ Hanım'ın, ağzında eski Yeni Harman sigarasının yerini tutamayan filtresiz Bafra'yla, sofrayı kurarken, sanki sorusunun cevabını bilmiyormuş gibi ve kendi bilmediği cevabı ötekiler bilebilirlermiş gibi, 'bu akşam kaç kişiyiz?' diye ortaya sorduğunu işiteceğim....Böylece, hâlâ sofrayı kaç kişilik kuracağına karar verememiş olmasına rağmen, sofrâ örtüsünü, büyük ve temiz bir çarşafı yatağa serer gibi, önce bir ucundan tutup, öteki ucunu havaya atıp, sonraki öteki ucun, ne güzel, yavaş yavaş düşmesini ağzında sigara seyreden Esmâ Hanım'la Melih Amca arasındaki, 'sigaran bak, astımımı azdırıyor Esmâ Hanım!' 'Azdırıyorsa, Melih Bey önce kendin sigarayı bırak!' tartışmasının yeniden alevlendiğini görünce odadan çıkacağım." (sy.34-35-36)

7 – KAPICI İSMAİL VE KARISI KAMER

Romanda çok derinlemesine işlenmeyen bu şahıslar, olayların akışında önemli bir role sahiptirler. Kapıcı İsmail Şehrikalp Apartmanı'nın kırk yıllık kapıcısıdır. Galip, Celâl ve Rüya'nın Şehrikalp Apartmanı'nın çatı katında olduklarına karar verdikten sonra İsmail ve Kamer'in kapıcı dairesine gelir ve onlardan , gerçekten Celâl'in bu dairede kalmakta olduğunu öğrenir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Çok geçmeden apartmanın merdiven ışıkları yandı ve binanın kırk yıllık kapıcısı İsmail, ağzının kenarında sigara, içerden çıkardığı çöp tenekelerini iri kestane ağacının yanındaki büyük bidona boşaltmaya başladı.” (sy.221)

“Kapının zili çaldığında bir saattir hep aynı sigarayı içtiği duygusuna kapıldı. Kamer Hanım'mış. Elinde anahtar, ansızın açılan kapıda gördüğü Galip'e bir hortlağa bakar gibi baktı önce, sonra içeri girip telefonun yanındaki koltuğa kendini zorlukla atıp ağlamaya başladı.” (sy.418)

“Kamer Hanım, Alâaddin'in dükkânından, koşa koşa Hâle Halalar'a gitmiş. Orada herkes ağlıyor, Galip'i de ölü sanıyorlarmış. Kamer Hanım, onlara en sonunda Celâl'in sırrını vermiş: Celâl'in yıllardır, Galip'le Rüya'nın ise bir haftadır burada, Şehrikalp Apartmanı'nın en üst katındaki dairede saklandıklarını söylemiş. Herkes Rüya ile Galip'i de öldü sanmış gene. Daha sonra Kamer Hanım buraya, Şehrikalp Apartmanı'na döndüğünde, İsmail Efendi ona, ‘Çık git, yukarı bir bak!’ demiş. Anahtarı alıp yukarı çıktığı zaman, kapıyı açmadan hemen önce tuhaf bir korkuya kapılmış Kamer Hanım, sonra bir inanca, Galip'in yaşadığı inancına. Galip'in sık sık gördüğü fıstıki yeşilden bir etek ve kirli bir önlük vardı üzerinde.” (sy.419)

9- ALÂADDİN

Romanda Alâaddin'in kişisel özellikleri Celâl'in ‘Alâaddin'in Dükkânı’ adlı yazısında geniş bir şekilde işlenmiştir. Romanda Nişantaşı'nda dükkânı bulunan Alâaddin gerçek hayatta da yaşayan bir insandır. Gerçekten şu an Nişantaşı'nda bu dükkân mevcuttur.*¹⁹

Orhan Pamuk bir röportajında İstanbul'un Sevdiğim Köşeleri adı altında Alâaddin'den şu şekilde bahseder;

¹⁹ Alâaddin'in dükkânının resmi ekde mevcuttur.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Kitap'ta anlattığım Nişantaşı'ndaki Alâaddin'in dükkânı...Coco – Cola, Camel markalara teslim olmuş durumda. Kırk yıl öncesinin masalımsı havasını için içeri girip bir köşeye çekilip dergiler arasında kaybolmak bile r. Tezgâhta Alâaddin karısı ve oğlu. Alâaddin mal almaya gitmiştir. Çeşit saygı ve hayranlık duyuyor. Tıkış tıkış dolu dükkânları ve romanları Kara Kitap çıktıktan sonra dükkân hakkında gazete ve dergilerde çıkan dan Alâaddin kesip asmıştı. Herşey vardır burada, acele etmeyin sizin de ir.” *20

n'in dükkânının romandaki tasviri de böyle tıkış tıkış bir dükkân tasviridir. kişiliğinden çok romanda dükkân ön plandadır. Aktüel zamanda bu şahıstan veriş yapmaktadır:

tane ağaçlarının altından yürüyerek Alâaddin'in dükkânına girdi. Başında, önce bir yazısında Celâl'in sözünü ettiği mavi kukuleta, burnunu siliyordu. din, geçmiş olsun, hasta mısın?” im.”

Rüya'nın eski kocasının bir zamanlar yazdığı, taraftarı ya da düşmanı olduğu dergilerden, adlarını tek tek telaffuz ederek, birer tane istedi. Alâaddin çocuksu, korkulu, kuşkulu, ama hiçbir zaman da düşmanca olamayacak bir dergileri yalnızca üniversite öğrencilerinin okuduğunu söyledi. “ Sen ne n?”

ilmecelerini çözeceğim!” dedi Galip.

n anladığını gösteren bir kahkaha attıktan sonra: “Bunlarda da hiç bilmece ağbi!” dedi Alâaddin, bir bilmece tiryakisinin kederiyle.” (sy.68)

n “Alâaddin'in Dükkânı” adlı köşe yazısı çok geniş bir şekilde Alâaddin'i Fakat olayların akışında Alâaddin'in kişilik olarak bir rolü yoktur. Rüya sonunda bu dükkanda ölür.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

IV. BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ DERECEDEKİ ŞAHİSLAR

I- GALİP'İN ARKADAŞLARI

1- İSKENDER

Galip'in arkadaşıdır. Romanda Celâl ile görüşmek isteyen BBC'den gelen televizyoncularla ilgilenmektedir. İskender'in romanda tasviri şöyle yapılmıştır;

“İskender, Galip'in lise arkadaşı olduğu ve o yıllardan beri hiç görüşmedikleri için, önce geride kalmış onbeş yıldan hızla söz etti, Rüya ile evlendiği için onu kutladı, birçokları gibi; “zaten sonunda böyle olacağını bildiğini” söyledi. Şimdi bir reklam şirketinde yapımcıydı. Celâl'i, Türkiye üzerine program yapan BBC televizyoncularıyla görüştürmek istiyordu.” (sy.31)

“Tokatlıyan Otel'i'nin eski binasının önünde, Galip, İskender'le karşılaştı. Nefesinden bol bol rakı içtiği anlaşıyordu. BBC'den gelen televizyoncu takımını Pera Palas'tan almış, “bir binbir gece İstanbul'u yaptırmak” için onları gezdirmiş.....Galip filtresiz sigara arayan İskender'le Beyoğlu'nda aşağı yukarı yürüdükten sonra, kapısında ‘Gece Kulübü’ yazan pavyona gitti.” (sy.155)

1- SAİM VE KARISI RUKİYE

Saim; Galip'in eski bir arkadaşıdır. Romanın 7. Bölümü olan “Kafdağı'nın Harfleri” adlı bölümde karşımıza çıkar. Saim yıllardır politik dergiler, broşürler ve el

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

an muazzam bir arşiv oluşturmuştur. Galip, Rüya'yı ararken bu arşivde bulabilmeyi ummaktadır. 'Arşivci' Saim ile birlikte bütün gece gizli işaretler çalışsalar da hiçbir ize rastlayamaz. Onun yerine Saim'in rüya ile gerçek kurduğu kuramla tanışır. Saim'in bu kuramı kısaca şudur: Saim ona bölücü bir st partisinin foyasını nasıl ortaya çıkardığını anlatır. Uzun ve yorucu bir k sonucu, araştırdığı yazılar, takma adlar, gizli şifreler ve simgelerden, Enver n ideolojisini temsil ettiğini iddia eden belirli bir komünist partisinin, aslında bir parti değil, bir Bektaşî tarikatı olduğunu keşfetmiştir. Atatürk tarafından anan Bektaşî tarikatı, yeraltında varlığını sürdürmüş ve bu komünist partisini laj olarak kurmuştur. Bu nedenle bu partinin gerçek lideri, bilinen Türk parti cileri değil, Arnavutluk'ta yaşayan birkaç ihtiyar Bektaşî şeyhidir.

acak parti üyelerinin bundan haberi yoktur. Onlar bir yanılgı olarak örgütlerini nist bir parti, kendilerini de gerçek komünist addetmektedirler. Partinin üst düzey ticilerinin dışında hiç kimse bu örgüt hakkındaki asıl gerçeği bilmemektedir. Bu üç adam arada bir Arnavutluk'a gitmekte ve ihtiyar şeyhlerine komünist kisvesi daki müritlerinin fotoğraflarını göstermektedirler. İhtiyar şeyhlerin yaşlı gözlerle ledikleri bu fotoğraflar, onların müritleriyle aralarındaki tek bağlantıyı ıtmaktadır. Hele müritlerin, tarikatlarının mistik sırları yerine Marksist - Leninist am üzerine kafa yorduklarından hiç haberleri yoktur.

Arnavutluk'taki ihtiyar şeyhler Türkiye'deki müritlerinin katıksız birer Komünist duklarını bilmeyerek, onları nasıl yeniyetme derviş zannediyorsa, bu sözde müritler, kendilerinin yeniyetme derviş olduklarından habersiz, kendilerini katıksız komünist ymaktadırlar. Velhasıl onların 'gerçekten' ne olduklarını tesbit etmeye imkân yoktur.

Örgütün ve üyelerinin 'gerçek varlığı' Arnavutlukta, uzak, ulaşılamaz bir yerde akıdır. Gerçek, rüyaya; ihtiyar şeyhlerin rüyasına, dönüşmüştür, bir komünist partisinin hayâli ise, üyeleri için gerçek olmuştur.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Saim, başlangıçta bu keşfini açıklamayı düşündüğünü, ancak çok geçmeden bunu naktan vazgeçtiğini anlatmaktadır, çünkü insanların düşlerini hep gerçek ettiklerini görmüştür, bu durumda bu konuya açıklık getirmenin de anlamı yoktur. Hâllerini sorgulamak, insanların onları kurmaktan aldıkları küçücük mutluluğu da yok etmekten başka bir işe yaramayacaktır; bu insanların elinden herşeyi almak demektir.

Saim'in karısının adını önce Galip hatırlayamaz fakat daha sonra Rukiye olduğunu ırlar. Rukiye de onlar çalışırken yardım eder. Daha sonra onlara çay yapar. Fakat m ve Galip bir sonuca ulaşamamışken Rukiye gider, yatar. Romanda tam olarak atılmamıştır.

3- BELKİS VE KOCASI NİHAT

Belkis, Rüya ile Galip'in ortaokuldan arkadaşıdır. "Beni Tanıdınız mı?" adlı lümde ortaya çıkan bir şahıstır. Belkis, ortaokuldayken Galip'in Rüya'ya karşı olan lerini, tavır ve hareketlerini kıskanan, Rüya'ya öykünen bir insandır.

Aktüel zamanda kocası Nihat'ın ölümü üzerine dul kalan Belkis; antikacılık pmaktadır. O da Nişantaşı'nda oturmaktadır. Galip'le karşılaşır fakat Galip onu nıyamaz. Galip'e göre Belkis'in ilk izlenimi;

"Galip, kadının kendisiyle sizli bizli konuşmadığına dikkat etti önce, sonra izelliğine rağmen üzerindeki ağır paltosu ve o anda başına sardığı başörtüsüyle, uzak r teyzeye benzediğine.....Kilitle birlikte kapı karanlık bir dehlize açıldığında Galip adının parlayan gözlerinde hayata bağlı bir merak gördü. Öyle olağanüstü bir izelliği yoktu belki Belkis'in, ama insan onun ne yapacağını merak ediyordu." (s. 189-190)

Belkis; insanın kendisi olmasının bir yolunun olmadığına inanır. Ortaokuldan beri Rüya olmak istemiş ve otuz yaşından sonra bile hâlâ kim olduğuna karar erememiştir.;

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Bir değil, oniki kere sinamada, altmış kereden fazla sokakta, üç kere lokantada, altı kere dükkânlarda gördüm sizi. Eve döndüğümde, tıpkı çocukluğumda yaptığım gibi, yanındaki kızın Rüya değil, ben olduğumu düşündüm.”

“Ortaokuldayken,” diye devam etti kadın, az önce sözünü ettiği Konak Sinaması’nın önünden arabasını sürerken. “Teneffüslerde, saçlarını ıslatarak arka ceplerinden çıkardıkları tarakla tarayan ve anahtarlıklarını pantolonlarındaki kemer halkalarına asan oğlanların hikâyelerine o gülerken, ben, senin sıranın üzerindeki kitaptan başını kaldırmadan, gözücuyla seyrettiğinin Rüya değil ben olduğumu düşünürdüm. Kış sabahları, yanında sen olduğun için yolun açık olup olmadığına bakmadan karşıdan karşıya geçerken gördüğüm o neşeli kızın Rüya değil, kendim olduğumu düşünürdüm.” (sy.193)

“İnsanın kendisi olmasının ne kadar zor olduğunu bilirim,” dedi Belkıs, uzun zamandır hep aynı hikâyeyi düşünenler gibi birdenbire konuya girerek. “Ama, bunu otuz yaşımdan sonra anladım. Ondan önce, sorun bana yalnızca bir başkası gibi olabilme ya da basit bir kıskançlık gibi gözüküyordu. Geceyarıları sırtüstü uzandığım yatağında uyuyamadan tavandaki gölgeleri seyrederken o başkasının yerinde o kadar çok olmak isterdim ki, derimin içinden, eldiveninden çıkan bir el gibi sıyrılıp çıkabileceğimi, sonra sırf bu isteğimin şiddetiyle o başkasının derisine bürünerek yeni bir hayata başlayabileceğime inanırdım. Bazan, bu öteki insanı düşünmekten, kendi hayatımı onun hayatı gibi yaşayamamaktan o kadar acı çekerdim ki, bir sinema koltuğunda otururken ya da kalabalık bir pazar yerinde kendi duygularına gömülmüş insanları seyrederken gözlerimden yaşlar fişkırdı.” (sy.195)

Belkıs’ın Rüya’ya öykünmesinin özel bir anlamı yoktur.

“İnsanın niye kendi hayatını değil de, başka birinin hayatını yaşamak istediğini onca yıldan sonra da çıkaramıyorum,” diye devam etti. “Hatta, niye şu ya da bu insanın değil de, Rüya’nın yerinde olmak istediğimi de çok açıkça söyleyemem. Söyleyebileceğim şey, uzun yıllar boyunca bunun gizli tutulması gereken bir hastalık

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

olduğuna inandığımdır. Hastalığımdan, bu hastalığa yakalanan ruhumdan, bu hastalığı taşımaya mahkum bu gövdemden utanıyordum. Hayatımın olması gereken “asıl hayat”ın bir taklidi olduğunu, bütün taklitler gibi utanılması gereken, acıklı, zavallı bir şey olduğunu düşünüyordum. O zamanlar, bu umutsuzluktan kurtulabilmek için elimden yalnızca “aslımı” daha çok taklit etmekten başka bir şey gelmezdi. Bir ara, okul, mahalle, ya da çevre değiştirmeyi kurdum, ama sizlerden uzaklaşmanın, yalnızca sizleri daha çok düşünmekten başka sonuç vermeyeceğini de biliyordum. Yağmurlu bir sonbahar günü, öğleden sonra, hiçbir şey yapmak gelmeyince içimden, camlara vuran damlacıklara bakarak saatlerce bir koltukta oturdum: Sizleri düşünürdüm, Rüya ile Galip’i. Elimdeki ipuçlarına bakarak Rüya ile Galip’in o anda ne yaptığını düşünürdüm, öyle ki, bir-iki saat sonra karanlık odadaki koltukta oturan kişinin ben değil Rüya olduğuna inanasım gelir, bu korkunç düşünceden müthiş zevk de alırdım.” (sy. 196)

Belkıs’ın kocası Nihat da Galip ve Rüya’nın ortaokul arkadaşıdır. Aktüel zamanda Nihat yaşamamaktadır. Bununla ilgili Belkıs şunları söyler;

“Nihat’la evliliğimizin ilk yıllarında mutluyduk,....İnceydi, sessizdi, çok da sigara içerdi. Pazarları gazeteleri karıştırır, radyodan futbol maçını dinler, o sıralarda eline geçirdiği bir flütü çalmaya çalışırdı. Çok az içerdi, ama çoğu zaman en acıklı sarhoşlardan hüzünlüydü yüzü. Bir ara utana sıkıla başındaki ağırlardan söz etti. Meğer yıllardır beyninin bir köşesinde kocaman bir uru sabırla büyütüyormuş. İnatçı ve sessiz çocuklar vardır hanı, avuçlarını sıkıp içine bir şey saklarlar da, ne kadar uğraşsan açıp vermezler: Onlar gibi beynindeki uru inatla korudu, en sonunda avucunu açıp içindeki boncuğu size verirken nasıl bir an gülümser o veletler, beyin ameliyatına girerken öyle memnun gülümsedi bana, orada sessizce öldü.” (sy.194)

Nihat da Galip’in bir benzeri olması gerektiğini düşünmüş ve Belkıs’a göre; ölümüyle Rüya’nın benzeri olan Belkıs’tan öğ almıştır.

Nihat, Galip’in okulda iyi anlaştığı arkadaşlarından biridir. ;

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Galip’le Nihat derse katılamayacaklarını bildiren veli imzalı ‘mazeret kağıtlarını’lerinde tutarken jimnastik hocası tarafından lapacılıkla suçlanıyorlar; Galip’le Nihat, çok bir bahar günü leş kokulu öğrenci kenefinin musluklarına ağızlarını dayayarak su alıyorlar. Şişmandı, beceriksizdi, ağırdı, yavaştı, pek parlak da değildi. Galip iyi yetine rağmen iyi hatırlayamadığı benzerine yakınlık duyamadı.” (sy.195)

“Sonraları, Rüya’ya aşık olacak bir arkadaşıyla birlikte, radyodan naklen yayınlanacak bir bilgi yarışmasının davetiyesini almak bahanesiyle, evden habersiz, gazeteye ilk gidişlerini...” (sy.93)

II. CELÂL’İN ARKADAŞLARI

1-NEŞATİ VE MAGAZİN YAZARI

Romanda bu şahıslar Milliyet gazetesinde çalışan gazetecilerdir ve Celâl’in arkadaşlarıdır. Neşati polemikçi bir yazardır. Bu yüzden Celâl’le ters düşmektedir. Celâl’in fikirlerine göre tezat fikirlere sahiptir. Neşatî’nin tersine, Magazin Yazarı Celâl’i savunmaktadır.

Celâl’in askerlerle ilişkiye girdiği dönemlerde birlikte çalışmışlardır. Celâl, bu dönemde ihanet ettiği için Neşatî ona düşman olmuştur;

“ ‘Önceki gün 1960’lı yılların başında birlikte bulaştığınız o askeri darbeyi anlatırken, Celâl de sizden hep sevgiyle söz etti.’

‘Yalan. Darbeye ihanet ettiği için benden de, hepimizden de nefret eder o,’... ‘Darbeyi sattı. Tabii sana bunları böyle anlatmamış, her şeyi kendisinin düzenlediğini söylemiştir, ama her zamanki gibi Celâl amcan, olaylara yalnızca başarıya herkes inanmaya başlayınca katıldı.....Anladık ki o da aramıza katılmak istiyor, razı olduk. Sütunlarını davaya açar diyorduk, askerlerin bazılarını da belki o sürükler diyorduk. Ama ne sürüklemek!.....evinde kendisini ziyarete gelen paşa ya da şeyh torunlarının

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

kendisine sırlarla dolu elyazmaları ve vasiyetler bıraktıklarını, geceyarıları tuhaf kişilerin gazeteye kendisini görmeye geldiklerini iddia etti. Hepsini kendi uydurmuş bu kişilerin.....Oturdum İbn Zerhani'yi ve Bottfolio'yu da işin içine katarak köşemde bir yazı yazdım. Korkakmış! Hemen bizden koptu ve öteki gruplara katıldı. Genç subaylarla daha sıkı ilişkisi olan yeni dostlarına, benim hayâli dediğim kişilerin yaşadıklarını kanıtlamak için, geceleri kıyafet değiştirip, kahramanlarının kılığına girdiğini anlatırlar..... Ama onun herkesi kendine bağlama merakı yüzünden, açgözlülüğünden, darbeci takımlar birbirine düştü, askeri darbe yattı, yola çıkan tanklar gece radyoevine değil, gerisin geri kışlarına gittiler.” (sy.314 – 315)

Neşatî'nin adı da takmadır. Gerçekte Neşatî iyi bir Mevlevî Divan şairidir. Romanda Neşatî'nin görüşleri şöyledir;

“Bizim dünyamız bir bütün dünyadır, parçalanmış bir dünya değil,.....Bizim alçak gönüllü âlemimiz her yerededir, bir merkezi yoktur, haritalarda bulunmaz. Ama esrarımız da budur işte bizim....Kendisinin esrarını aradığı bütün âlem ve bütün âlemin de esrarı arayanın kendisi olduğunu bilen kaç babayığımız var ki....” (sy. 307)

Romanın sonunda Galip'in de vardığı nokta budur.

Olayların akışında Magazin Yazarı'nın önemli bir rolü yoktur.

2- RÜYA'NIN ESKİ ARKADAŞLARI

Rüya'nın arkadaşları da olayların akışında pek önemli bir role sahip değillerdir. Rüya kaybolduktan sonra, Galip tek tek aşağıdaki isimleri arar ve onların aktüel zamanda neler yaptıklarına dair bilgiler alır. Bu isimler Rüya'nın genellikle liseden arkadaşlarıdır. Geniş bir şekilde anlatılmamışlardır. Romanda Galip'in bu şahıslarla görüşmesi şu şekilde olmuştur;

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

“Lise arkadaşı **Macide**'ye bir dava için arayacağı **Gül**'ün telefonunu sordu. **Macide**'nin sevmediği güzel isimli **Gül**'ün ise, **Gülbahçe Hastanesi**'nde üçüncü ve dördüncü çocuklarını önceki gün doğurduğunu, **Hüsün** ve **Aşk** adı verilen sevimli ikizleri hastaneye koşarsa saat üç ile beş arasında bebek odasının penceresinden görebileceğini zengin evin hizmetçisinden öğrendi. **Figen**, **Rüya**'dan ödünç aldığı ‘Ne Yapmalı’yı (Çernişevski'ninki) ve **Raymond Chandler**'leri geri getirecekti....**Behiye**'nin ise hayır, **Galip** yanıyordu **Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube**'de çalışan bir amcası ve evet, **Galip** yanılmıyordu, sesinde de **Rüya**'dan haberli olduğuna ilişkin hiçbir belirti yoktu. **Semih**'in şaşırdığı şey ise, **Galip**'in yeraltındaki bu tekstil imalâthanesinden nasıl haberli olduğuydu: Evet, orada birtakım mühendis ve teknisyenle birlikte, ilk Türk fermuarını gerçekleştirmek için hummalı bir çalışmaya girmişlerdi, ama hayır, gazetelere geçen en son makara kaçakçılığından haberli olmadığı için **Galip**'e hukukî bilgi veremiyor, yalnızca **Rüya**'ya en içten (**Galip**'in inandığı) selâmlarını yolluyordu.....

İngiltere'den kırk yıl öncesinin tıp ansiklopedilerini getirerek kapı kapı pazarlayan **Süleyman**..... Aynı şekilde, babasının mavnasıyla **Karadeniz**'den kömür getiren **İlyas**,..... ve asansör ithalatçısı **Asım**,... Sabahları üvey babasının kimya laboratuvarında fare zehiri üreten ve geceleri ölümün simyasından sözeden şiirler yazan **Tarık** ise **Hukuk Fakültesi** öğrencilerinin şiirlerindeki rüya ve rüyanın esrarı temaları üzerine bir konuşma yapmak istemelerini sevinçle karşıladı.....**Kemal** ve **Bülent** ise **Anadolu** gezisindeydiler: Biri **Singer Dikiş Makineleri**'nin çıkaracağı bir yıllık için, elli yıl önce **Atatürk**'le gazeteciler ve alkışlar arasında bir vals yaptıktan sonra hemen pedallı makinesine oturup **Batı** usulü bir pantolonu tıkr tıkr diken **İzmirli** bir terzi kadının peşinden gitmişti. Öteki, **Avrupalıların** ‘**Noel Baba**’ dedikleri bin yıllık amcanın uyluk kemiğinden yontulmuş sihirli tavla zarlarını satabilmek için köy köy, kahve kahve bütün **Doğu Anadolu**'yu katırıyla dolaşıyordu.” (sy. 70 – 71)

Rüya'nın bu arkadaşları romandaki çevreyi oluşturmaktadırlar. Uğraştıkları mesleklerle romandaki toplumu oluşturmakta, bu şekilde romanın canlılığını sağlamaktadırlar.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

3-RÜYA'NIN ESKİ KOCASI

Galip'e göre Rüya onu terk edince eski kocasına gitmiştir. Bu düşünceyle Galip, Rüya ile eski kocasının evliyken oturdukları evlerine gider fakat hayâl kırıklığına uğrar. Çünkü Rüya'nın ilk kocası, amcasının kızıyla evlenmiş ve çocukları olmuştur. Siyasî eylamlara katılan, sol gazetelerde yazılar yazan bu şahıs artık bir aile babası olmuştur.

Galip nezaket icabı içeri girer ve bu şahsın üç saat süren monoloğunu dinler. Hatta bir ara konuşma anında bunalır ve Rüya'nın hayâllerine dalar. Bu adam da tıpkı Saim, F.M. Üçüncü, Neşatî, Celâl gibi gerçek ve hayâl üzerine kafa yormaktadır.

İlk karısı Rüya, onu terk etmiş ve kendi aile çevresine dönmüştür. Kendisi ise geçmişine geri dönerek, gerçek kimliğini bulma yoluna koyulmuştur.

Rüya'dan boşandıktan sonra yeniden evlenmiştir ve evini baştan başa yeniden düzenlemiştir. En küçük ayrıntısına kadar ev, tipik orta halli kent soylu bir Türkün evine benzemektedir. Ne var ki bu aile babasının bürünmeye çalıştığı kişilik, aslında en az o eski fırtınalı sol eğilimli günlerinde kendini özdeşleştirdiği kişilikler kadar hayâl ürünü ve yapaydır.

Bir komplonun tuzaklarından kaçtığına ve kendi kimliğini kendi arzusuna uygun biçimde koruduğuna inanırken, başka bir komplonun kurbanı olmuştur, çünkü kendine has, kendi öz kimliği zannettiği kimliği aslında ona evinde sürekli açık duran televizyon vermiştir. Yabancı filmler gösteren sinemalardan, insanın içini oyup boşalttıkları ve onları yabancı güçlerin kuklaları, yabancı rüyaların kahramanları haline getirdikleri saviyla şeytan görmüş gibi kaçmasına karşın, Türk devlet televizyonunun etkilerini, evine ailesine taşımış, ona iradesizce tabi olmuştur.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

Aslında kendisi sandığı gibi kendine ve ailesine hakim değildir, aksine devlet televizyonunun emirlerini yerine getirip ailesine aktaran bir ifa memuru gibidir. Evi televizyon sahnesinin bir kopyasıdır, o da evini sürekli aslıyla karşılaştırmaktadır.

Aynı zamanda kendi bir müze bekçisini, evi de bir müzeyi andırmaktadır. burada belirli bir hal bozulmasın diye korunmaktadır.

4-DİĞER ŞAHİSLAR

Tanpınar'ın Huzur romanında Mümtaz'ın bir projektör gibi tarayan ve herşey üzerinde duran dikkatini, Orhan Pamuk da Galip karakterinde böyle bir yöntem uygulamıştır. Bu yüzden Kara Kitap'taki tali şahısların çok olması romanın konusu olan aşk hikâyesinin dışında çevreyi ve dönemi yansıtmak içindir. Bu şahıslar belirgin cepheleriyle bir anda görünürler ve sonra kaybolurlar.

Özellikle Celâl'in köşe yazılarındaki insanlar, Celâl'in kişiliğine ışık tutmaktadır; fakat bu insanların gerçekte olup olmadığı meçhuldür. Çünkü Neşatî şahsının, Celâl ile ilgili sözlerinde de gördüğümüz gibi, Celâl hayatında ve yazılarında hayâli insanlarla bağlantı kurduğunu okurlarına sunmuş, onları bu şahıslar gerçekmiş gibi inandırmıştır. Altıncı bölümde gördüğümüz **Bedii Usta** için yazılan yazıyı; onbir bölüm sonra Bedii Usta'nın oğlu rehber **Cebbar** tarafından yalanlanmak suretiyle Galip'te Celâl imgesi çözülmekte ve Galip tamamen bir çatışmanın içine girmektedir.

Türkan Şoray'ın Benzeri Fahişe de Galip'in iktidarsız, pısrık yanını bırakması ve 'erkekçe bir deneyim' kazanması ve cesaretinin artması açısından önemlidir. Bu şahıs kocası tarafından delirtilen ve bu yüzden, Türkan Şoray'ın Vesikalı Yarım adlı filmdeki karakteri canlandırmak suretiyle mesleğini yapan bir şahıstır.

Gece Kulübünde Hikâye Anlatan Şahıslar (İngiliz Kadın, Yazar, Konsomatris, Fotoğrafçı, Garson,)’tan şahısların hikâyeleri ile **Şems-i Tebrizî**, **Mevlana'nın** ilişkisini

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

yansıtan fikirler ve Celâl'in bir köşe yazısında yazdığı **Adlî, Bahtî, Cemalî** gibi gazeteciler, Galip'in yazarlığının gelişmesinde yardımcı olan şahıslardır.

Yine bunun yanında Celâl'in köşe yazılarında anlattığı **O, Göz, İhtiyar Eczacı, Berber, Kara Ömer, Abdi Paşa, Başkan Paşa ve Benzeri** gibi şahıslar da gerek kişilikleri, gerekse yaşadıkları hikâyelerle Galip'in kendisini bulması yolunda yardımcı olmuştur.

Şehzadenin hikâyesi adlı bölümde geçen **Şehzade Osman Celâlettin Efendi** gerek Celâl'i yansıtması gerekse Galip'i yansıtması bakımından önemli bir şahıstır. Galip ve Celâl'in birleştikleri ve bir şahıs oldukları kişiliktir. Şehzade'nin yüzyıllar önce yaşadığı kasrın bulunduğu yerde aktüel zamanda Galip ve Rüya'nın çocukluklarının geçtiği, Celâl'in gençlik yıllarını yaşarken oturdukları **Şehrikalp Apartmanı'nın**²¹ bulunması romanda tesadüfi değildir.

Bu şahısların dışında romanda Galip'in trende konuştuğu **İhtiyar Adam**, Rüya'yı ararken İstanbul sokaklarında gördüğü insan yüzleri, çocukluk hatıralarındaki insanlar, daha çok Galip'in kendini bulması ve yazar olması aşamasındaki yardımcı şahıslardır.

²¹ Ekte resmi bulunmaktadır. Romanda Şehrikalp Apartmanı diye yazılan apartman gerçek hayatta Pamuk Apartmanı'dır ve yazarın gerçekten oturduğu bir apartmandır. Yazar Kara Kitap'ın bir kısmını bu apartmanda yazmıştır. Romanda Hüsn ü Aşk telmihi yapılmak amacıyla bu isim verilmiştir.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

V. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN ÖZETİ

1990 yılında yayımlanan Kara Kitap, kimlik bunalımı, kendi olamamak, yazar olmanın sırları gibi konuları işlemektedir. Romanın asıl şahısları olan Galip, Celâl, Rüya ve F.M. Üçüncü gibi şahıslar romanda derinlemesine işlenilmemiştir. Hepsi de kesin bir karaktere sahip olmamakla birlikte, romanda yine hayâli karakter olmaktan öteye gidememişlerdir. Çünkü Kara Kitap romanının içinde başka bir Kara Kitap daha vardır. Bu romanın yazarı Orhan Pamuk'un yazdığı Kara Kitap'ın aslı şahsı olan Galip'in kitabı da Kara Kitap'tır. Yani Orhan Pamuk bu kitapta üstanlatıcıdır.

Mevlana'nın hikayesi olan 'Ayna' meseli gibi Kara Kitap da aynalar gibi içiçe geçmiş kitaplardan, kitap konusu olabilecek hikâyelerden oluşmaktadır.

Bu çalışmada, şahıslar öncelikle aktüel zamandaki durumlarıyla ele alındı. Onların karakterlerini tam olarak saptayabilmek için, yazarın belirttiği çocukluk anıları, geçmişteki çevreleriyle ilişkileri de incelenmiştir. Romandaki aslı şahıslar da dahil, bütün karakterler çağımızın hastalığı olan 'kimlik bunalımı'ndadır.

Yazarın romanını aşk romanı, polisiye romanı, belki de daha çok ansiklopedik roman diye sınıflandırabiliriz. Ansiklopedik cümlelerle yazılmış romanın dili oldukça yalındır. Yoğun fikirler vermek isteyen yazar romanda çok fazla dil yanlışları yapmış, bu yüzden de kitabın ilk yayımlandığında çok ağır eleştirilerle karşılaşmıştır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın etkisinde kalan yazarın Kara Kitap adlı bu romanında daha çok Huzur romanının etkisinde kalarak yazdığını görmekteyiz. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın estetik anlayışını devralan Orhan Pamuk'un romanlarında da İstanbul çok

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Galip adlı şahsın kaybolan karısı Rüya'yı ararken İstanbul sokaklarında dolaşırken gördüğü manzaraların, insan yüzlerinin tasvirleri Ahmet Hamdi Tanpınar'dan kalan bir mirastır.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

KAYNAKÇA

- 1- Orhan PAMUK; *Kara Kitap*, 14. Basım, İst., Can Yayınları, Ekim 1992, S. 426
- 2-; *Kara Kitap*, 26. Basım, İst., İletişim Yayınları, Şubat 1999, S.436
- 3-; *Öteki Renkler*, İst., İletişim Yayınları, Aralık 1999, S.438
- 4- Nüket ESEN; *Kara Kitap Üzerine Yazılar*, İst., İletişim Yayınları, 1996, S.428
- 5- Abdülbaki GÖLPINARLI; *Şeyh Galib-Hüsn ü Aşk*, İst., Altın Kitaplar Yayınevi, 1968, S.432
- 6- İnci ENGİNÜN; *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İst., Dergah Yay., Haz. 2001, S. 10-371-372-374
- 7- Mehmet KAPLAN; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, 2.Basım, İst., Dergah Yay., 1994
- 8- Kemal ATAKAY; "Kara Kitap'ın Sırrı", *Adam Sanat*, Ekim 1990.
- 9- Tahsin YÜCEL; "Kara Kitap", *Gösteri*, Kasım 1990
- 10- Berna MORAN; "Üstkurmaca Olarak Kara Kitap", *Gösteri*, Mayıs 1991
- 11- Jale BAYSAL, "Bir Orhan Pamuk Okuyucusundan", *Gösteri*, Haziran 1991
- 12- Taciser BELGE; "Rüyadan Kabusa – Fantastik Şehir İstanbul", *İstanbul*, Yaz 1992
- 13- Juan GOYTISOLO; "Orhan Pamuk'un Kara Kitap'ı", *Defter*, Yaz 1996
- 14- Mustafa EVER; "Adlar ve Kitaplar", *Argos*, Ağustos 1991
- 15- Hami ÇAĞDAŞ; "Orhan Pamuk Kara Kitap'ı Anlatıyor", *Gösteri*, Nisan 1990.

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

- 16-Sevil RAVALI; "Bence Dünyanın En Büyük Sorunu Kendisi Olamaması Halidir.", *Hey Girl*, Kasım 1990
- 17-Mürşit BALABANLILAR; "Kitabım Sözlükle Anlaşılmaz", *Cumhuriyet*, 24 Kasım 1990
- 18-Nevin ÜNALIN; "Hiçbir Şey Hayat Kadar Şaşırtıcı Olamaz, Yazı Hariç....", *Türkiye İş Bankası*, Şubat 1991
- 19-Fikret DEMİRAĞ; "En Korkunç Şey Bir Kimliğe Zorlanmak", *Kıbrıs*, 4 Ocak 1993
- 20-Nilüfer KUYAŞ; "Yeni Hayat'ın Yazarı Orhan Pamuk Karşılaştığı Metinleri Nasıl Okuyor? - Kendi Esrarının Dedektifi", *Milliyet*, 15 Ocak 1995
- 21-Cüneyt CEBENOYAN; "Kara Kitap, Kara Mektup", *Pamukbank Genç Dergisi*, Nisan 1991 (Ekte yararlanılan fotoğraflar)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

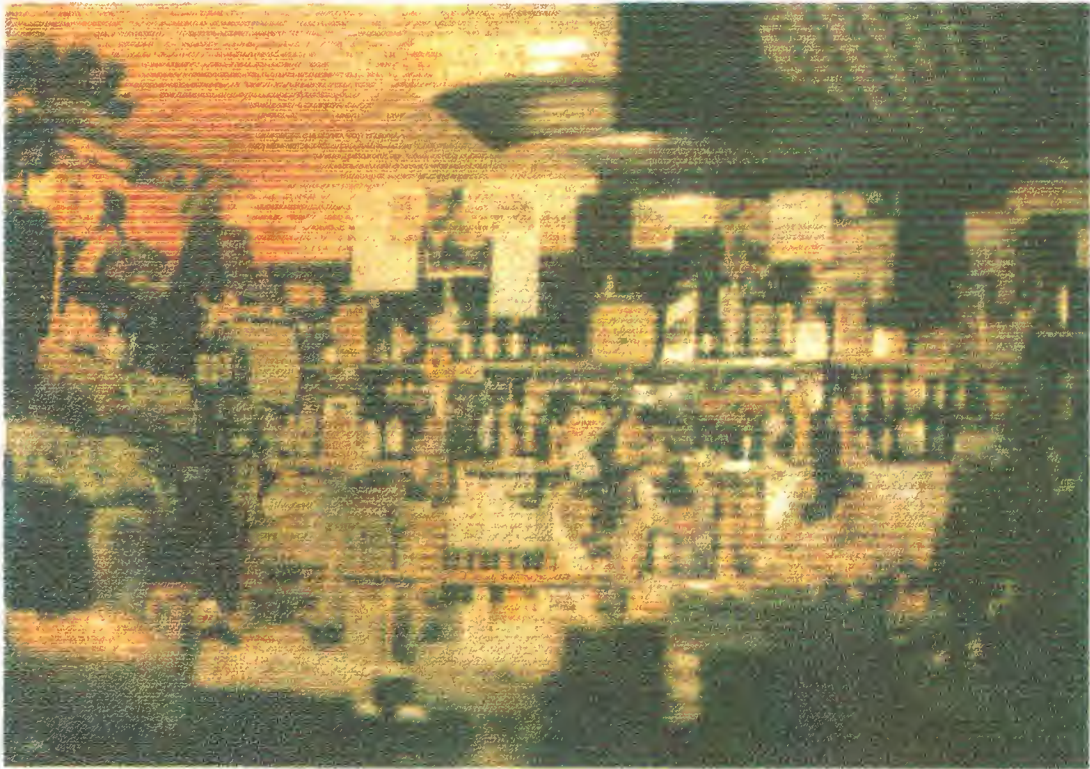

*"Başka bir yerde, başka bir tane yaptıracaktık.
Uğursuz çıktı bu apartman." (s. 15) Öpüş'teki
şifre: Teşfikiye Cad. Yüz otuz beş bñş.*

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

"Alâaddin'e Nişantaşı'ndaki dükkânının hayatımızda tuttuğu yerini anlattım. Küçük dükkânında sattığı binlerce, on binlerce çeşit malın hepimizin hafızalarında nasıl renk renk, koku koku capcanlı kaldığını anlattım." (s. 45)

KARA KİTAP'IN ŞAHİS KADROSU

